
Terezínská iniciativa 83

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

leden 2017



Foto: Michal Stránský

***JSEM ŽID A ZDRÁV,
tentokrát s Táňou Fischerovou a Janem Krausem.***

Více na straně 9

Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti

Vzpomínkové setkání se konalo 27. ledna (jak se snad už stalo tradicí) v Hlavním sále Senátu Parlamentu České republiky. Pořadatelem setkání je Federace židovských obcí v ČR a Nadační fond obětem holocaustu ve spolupráci s kanceláří Senátu Parlamentu ČR.

Projevy, které dále uveřejňujeme, byly dvakrát zpestřeny hudebním vstupem Tria Clavio (Jana Černohouzová – klarinet, Lucie Fulka Kopsová – housle a Lucie Valčová – klavír).

Vzpomínkového setkání se především zúčastnily desítky přeživších a jejich rodin, vrchní zemský rabín, arcibiskup pražský, diplomatický sbor a další významné osobnosti kulturního a politického života.

Milan Štěch, předseda Senátu Parlamentu ČR:

Tento den odkazuje k výročí osvobození vyhlazovacího tábora v Osvětimi. Nepřipomínáme si ho však pouze jen kvůli antisemitismu, i když Židé byli samozřejmě hlavní obětí táborů smrti. Připomínáme si tento den i kvůli Romům, homosexuálům, tělesně a duševně postiženým, politickým vězňům a všem dalším, kteří trpěli v nacistických táborech a vězeních.



Stejně důležité, možná důležitější než připomínat si minulost, je ale myslet na budoucnost. Ostatně k fungování nacistické vyhlazovací mašinérii toho není moc co dodat. Fakta jsou známá, jasně prokazatelná. Vzpomínky těch, co přežili, jsou zaznamenané. Historických, sociologických a jiných prací na toto téma je nespočet. Svoboda slova je hezká věc, ale kdo tyto věci popírá nebo se je snaží nějakým způsobem zpochybňovat, tak ten se podle mého názoru vyřazuje ze společnosti slušných lidí.

To platí alespoň pro naši generaci a i generaci našich dětí. O ty další generace se ale teprve povede boj, znovu a znovu. Protože čas běží a období druhé světové války se stále vzdaluje. Přitom je důležité, aby pro dnešní a budoucí školáky nebyl holocaust něco podobně dávného, archaického jako třeba třicetiletá válka. Protože – při vši úctě k Valdštejnovi, v jehož paláci se nacházíme – nacistické hrůzy mají a budou mít (a měly by mít!) na současnost a budoucnost daleko větší dopad.

Jako mnohé další, i mě upoutal projekt *holocaust*. Jen shrnu pro ty z vás, kteří možná nevědí, oč jde. K dnešním mladým lidem patří, že většinou neudělají krok bez tzv. chytrého telefonu a neustále se fotí, dělají si tzv. *selfička*, nebo se fotí navzájem. A někdy i na místech, která k tomu nejsou úplně vhodná, třeba v prostorách berlínského Památníku obětem holocaustu. Jeden izraelský umělec toho využil, se sbíral nejrůznější takové rozemáté portréty a autoportréty a pomocí počítače je umístil na pozadí historických fotografií z koncentračních a vyhlazovacích táborů. Prostě zasadil je do kontextu. Já si myslím, že to byl velmi dobrý nápad, díky kterému se leckteří určitě, jak se říká, chytili za nos.

Podobných originálních, moderních nápadů tohoto typu není nikdy dost, protože právě ony dokážou nejlépe oslovit a ovlivnit mladé lidi. Určitě je to vidět i na hodinách dějepisu. Tam, kde výuka probíhá zastarale, sterilně, tam asi mezi žáky nebude povědomí o holocaustu nejvyšší. Kde jsou ale učitelé ochotni nabídnout atraktivní způsoby, jak toto téma přiblížit, tam se nemáme čeho bát. Pořád se mluví o výchově mladých k toleranci vůči odlišnému v současném světě apod. Ale podle mě toto nelze úspěšně aplikovat, pokud oni nebudou v první řadě přesně chápat historický význam holocaustu jako nejhorší ukázky toho, kam až může netolerance vést.

Nechci strašit, ale když se na situaci podíváme z celoevropské perspektivy, tak je v rámci EU řada regionů, kde nezaměstnanost mladých dosahuje 40 nebo 50 procent. To je a bude velký zdroj frustrace. Připočteme k tomu migrační vlnu z muslimských zemí. Tam jsou antisemitismus, nesnášenlivost k sexuálním menšinám, ale i pohrdání ženami atd., někdy velmi hluboko zakořeněné. Všechny tyto předsudky si mnozí z těch příchozích přinášejí s sebou do Evropy a od nich to samozřejmě přebírají i jejich děti. A připočteme na druhé straně někdy přehnané obavy nebo dokonce někdy až jakýsi podvědomý rasismus na naší straně, kterých využívají různí xenofobové a populisté všeho druhu. Například na sousedním Slovensku už řídí celý jeden kraj. A všechny průzkumy ukazují, že podobní radikálové získávají podporu hlavně mezi mladými, což je pochopitelně nejnebezpečnější.

Ono se to možná nezdá, speciálně u nás v relativně klidné a relativně prosperující České republice, ale z dlouhodobého hlediska sedí Evropa na časované bombě. Myslím si proto, že největší výzvou pro nás politiky – a ještě více pro ty, co přijdou po nás – bude udržení sociálního smíru. Ten je totiž základní podmínkou toho, aby tolerantní společnost mohla

vůbec dál existovat. Evropská kultura musí být kulturou snášenlivosti. Evropa ví z vlastní zkušenosti, ze svých dějin, kam až může nesnášenlivost vést. A proto – i když to zní možná paradoxně – si nemůžeme dovolit být snášenliví k těm, kteří hlásají náboženskou nebo rasovou nenávist jakéhokoliv druhu. Proti takovým je potřeba tvrdě a rázně zakročit. Nemůžeme si dovolit ustupovat, musíme bezpodmínečně trvat na svém. Ostatně na začátku druhé světové války bylo přece právě ustupování, ta dobře známá politika appeasementu.

Petr Papoušek, předseda Federace židovských obcí v ČR:

Na úvod bych rád poděkoval panu předsedovi Štěchovi za přijetí záštity a opětovnou možnost, letos již pojednání, uspořádat ve spolupráci s Nadačním fondem obětí holocaustu dnešní vzpomínkové setkání u příležitosti Dne památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidstvi. Děkujeme za podporu a vážíme si jí.



Dnes byla osvobozena Osvětim, jak banální oznamovací věta, ale pro mnoho lidí to znamenalo vysvobození z pekla na zemi, které si většina z nás nedovede představit. Tím myslím i mne samotného. Byl jsem již na více místech, kde docházelo k masovým vraždám v rámci konečného řešení židovské otázky, většinou v rámci připomínky na tragické události. Často to bylo venku a za špatného počasí. Účastníci mají možnost mít kabáty, šály, čepice a všichni vědí, že za chvíli setkání skončí. Vícekrát jsem přemýšlel, zda bych vydržel stát hodiny v mrazu na *Apelplatzu*, jen v mundúru a dřevákách.

Pamatuji si, jak jsem odpovídal na otázku, zda bych přežil jako můj děda Terezín, Osvětim, Schwarzhilde a pochod smrti zpět do Terezína. Ani na sekundu jsem nepřemýšlel a odpověděl jsem ne. Tazatel trval opětovně na otázce a nejspíše mi chtěl nabídnout možnost popřemýšlet nad odpovědí, zda nepřidat možná, tak na deset procent... Ale já jsem neviděl jinou možnou odpověď, než ne. Asi by nešlo jen o mne. Nejděsivější je představa, která se mi párkrát vkradla na mysl. Vidím své děti a uvědomím si, že by i ony byly poslány na místa, odkud se nikdo nevrací.

Proto je nutné neustále připomínat minulost a mluvit o ní a o nebezpečích, která jsou pro některé velice vzdálená, ale přítom tak blízko.

Žijeme v době, která přináší bezpečnostní a ekonomické výzvy. Lidé rádi naslouchají jednoduchým řešením, vedou svou nenávist proti jiným lidem a snaží se léčit či vytěsňovat vlastní problémy. Vlny antisemitismu i jiné formy nenávisti, přichází v dobách, kdy se nedaří. Jsou to vzorce zakořeněné hluboko v nás, které se cyklicky objevovaly, objevují a budou objevovat. Stačí se podívat k našim sousedům, kde byla v posledních volbách do parlamentu zvolena krajně pravicová, dá se říci neonacistická ľudová strana Naše Slovensko.

Jsem rád, že je tu dnes s námi Radoslav Banga, a chtěl bych mu tímto poděkovat. Je důležité vystoupit proti populismu a lidem, kteří složité situace využívají ve svůj prospěch proto, aby se dostali k moci, získali slávu či moc. Čekají nás letos parlamentní volby a my víme, že je třeba odmítnout černobílé vidění světa. Elie Wiesel řekl: „Zůstat potichu a netečný představuje největší hřích ze všech.“

Jan Bartoška, místopředseda Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR:

Je mi velkou ctí, že jsem dnes před vás mohl předstoupit a pronést pár vět. Pár vět, které jsou určeny především vám, kteří jste osobně zažili nelidské podmínky a krutosti nacistických pracovních a vyhlazovacích táborů. Zažili, ale především jste přežili holocaust! Přežili jste genocidu svého národu. Přežili jste šoa!



Dovolte mi proto, abych vám vyjádřil svou hlubokou úctu a respekt. Respekt také mnohým z vás, kteří dodnes mají tolik osobních fyzických, morálních sil a rozhodnosti a dokážou o svých osudech vypovídat mladé generaci a všem těm, kteří chtějí naslouchat a chtějí se poučit. Máte můj hluboký obdiv! Protože ten, kdo se nepoučí z dějin, je odsouzen k tomu je opakovat. Nic takového si nikdo z nás nepřeje! K ničemu podobnému nesmí už nikdy dojít!

Jsem věřícím křesťanským politikem. Dovolte mi proto, abych si vypůjčil několik slov papeže Františka, jež pronesl téměř na den shodně před rokem v římské synagoze. Zdůraznil zvláštní charakter dialogu mezi křesťany a Židy, který pramení z židovských kořenů křesťanství!

Jak řekl Svätý Otec: „křesťané, aby pochopili sebe sama, musí poukazovat na své židovské kořeny. Církev ►



uznává nezrušitelnost Staré smlouvy i věrnou a stálou lásku Boží k Izraeli.“

Pokud jsem se tedy dostatečně dobře připravoval na dnešní den, má se – podle rabínské tradice – třikrát opakovaný skutek stát chazakou. Ustáleným zvykem! Třetí návštěva papeže v synagoze je tedy „konkrétním znamením nové éry po všem, co se stalo v minulosti“.

Jsme zodpovědní každý svým dílem za tento svět, za neopakování minulosti!

Přeji si a budu usilovat o to, aby Svět, Evropa, Česká republika byly místem bezpečí, smíření, respektu a vzájemné úcty.

Plukovník Pavel Vranský, letec a bojovník od Tobruku, válečný veterán 2. světové války:

Jsem velmi poctěn možností oslovit toto ctěné shromáždění v Den památky obětí holocaustu a v den, kdy si připomínáme vše, co nás poznamenalo v minulosti a co lidstvo nesmí nikdy zapomenout.

Pamětníci této historické doby končí svou pozemskou pouť a pro budoucí generace se tyto pro nás ještě živé skutečnosti stanou stále vzdálenější epizodou. Avšak stejně jako národy a státy mohou existovat, jen když si zachovají odkazy své historické minulosti, může lidstvo zůstat lidstvem jen při zachování památky na tyto zločiny, které se nesmí již nikdy opakovat. Bude třeba znovu a znovu připomínat v obrazech i slovy to, co našťástí ti nejlepší z nás vložili jako svá svědectví do nespočetných knih, vzpomínek a filmů.



Dovolte, abych uvedl některé skutečnosti ze svého života, které patří do historické doby, na niž vzpomínáme.

Doma jsme byli tři muži a jedna žena, matka, otec, mladší bratr a já. Svou maminku jsem nesmírně miloval. Vykonala vskutku hrdinský skutek, obětovala se za mužské členy své rodiny, vypravila je do zahraničí, a sama zůstala se svým zestárlejším otcem. To se jí stalo osudným, zahynula jako mnoho jiných v koncentračním táboře. Kdyby žila, mohla by se pyšnit záchranou své blízké rodiny, všichni tři jsme přežili válku.

Bratr bojoval v druhé světové válce proti nacistům v Itálii a otec, i když se jako důstojník předválečné československé armády dvakrát hlásil, nebyl do našich jednotek – nejdříve v Polsku a potom ve Velké Británii – přijat a pracoval jako dělník ve válečném průmyslu Velké Británie.

Můj osud byl poněkud jiný. Narodil jsem se tři roky po vzniku Československé republiky. Při studiu na gymnáziu v Ostravě jsem měl to štěstí, že dějepis vyučoval profesor, který bojoval v legiích na Rusi. Dokázal velmi poutavě přiblížit boje za svobodu tehdy neexistujícího státu. Když jsem si jako kluk uvědomil, že tito naši hrdinové šli do války a bojovali s nasazením života za stát, který existoval jen ve vizi takových politiků, jako byli prof. Masaryk, dr. Beneš a gen. Štefánik, pochopil jsem, v čem tkví smysl slova vlastenectví. Z legend a historických skutečností byl vzkříšen stát, který se díky těmto velikánům stal skutečným demokratickým ostrůvkem obklopeným fašistickými i fašizujícími státy.

Začal jsem o tom přemýšlet, a když došlo k okupaci nacistickým Německem, věděl jsem, co chci. Po překročení hranic do Polska jsem jako 18letý vstoupil do formující se československé jednotky a setrval jsem na různých bojištích až do konce války.

Po návratu do vlasti jsem zde zůstal i po změně režimu. Pro mě byla myšlenka emigrace, ke které jsem měl řadu příležitostí, nepřijatelná, měl jsem pocit, že bych zradil svoje šestileté úsilí o svobodu své země.

Podívejme se na svět v současnosti. Naše doba může vejít do dějin jako období bez vizí, bez idejí, bez hodnot, bez životního smyslu. Vždyť vytvoření ráje na zemi bylo od nepaměti hybnou pákou pokroku lidstva.

Příkladem může být nedávná událost okolo v rámci titulu Český slavík 2016. K populární hudbě vzhlíží většina mládeže obdobně, jako to bylo za nás, když jsme byli mladí. V rámci této oslavy vystoupila skupina s frontmanem Ortelu, která si libuje v písních s rasistickým textem. Známý zpěvák Banga se na protest zvedl a odešel, a své důvody potom uveřejnil. Přítomná elita české populární hudby, místo aby postoj pana Bangy ocenila, zkritizovala jej a tento pán si svým postojem vysloužil takové výlevy nenávisti, v níž nechyběly nacistické pojmy „do plynu“ a výhrůžky, které šly tak daleko, že potřeboval policejní ochranu. To vše se konalo pod heslem „svoboda slova“. Toto je jen malý příklad z nedávné doby.

V dnešní politice se ujala zásada tzv. „politické korektnosti“. Pod tímto názvem se odmítá pravdivě a otevřeně líčit historii a různé společenské a ekonomické jevy, a stále více se odůvodňují politickou korektností některá počínání a prohlášení politiků.

Jedním z jevů politické korektnosti je mizení i překrucování dějin z období druhé světové války. Svět má zapomenout na to, co označil Rudolf Vrba, který přežil útěk z Osvětimi, jako „největší organizovanou loupežnou vraždu“ podporovanou prakticky velkou většinou znacizovaného německého národa.

Zapomíná se na hrůzné transporty smrti z konce války, zapomíná se na svědectví sovětských vojáků, kteří táhli po osvobozeném území a našli zbytky stodol, kde po stovkách upalovali po bitvách poražení vojáci místní obyvatele, nebo na studně s mrtvolami dětí spolu s jejich matkami. Má se zapomenout, že po ukončení války byli na našem území připraveni Wehrwolfové a Volkssturm s přesnými instrukcemi jak zabít a sabotovat obnovu.

Vždy existovala hnutí a ideologie, které si dávaly za cíl ovládnout „svět“. „Idea“ měla sjednotit všechny národy pod jejím vedením. Sumer (Gilgameš), starý Egypt (Amon), Římská říše nebo silná náboženství – tyto „ideje“ mohli sdílet a prosazovat lidé různých ras a různého původu. Avšak nacismus, tedy lépe řečeno zmutovaný německý nacionalismus, vyhláší válku nejen celému světu, ale i všem rasám a národům.

Naše i jiné společnosti v evropských státech jsou rozděleny na nesmiřitelné skupiny. Jedním z důvodů je migrační vlna. Přitom se mohou obě skupiny shodnout na nutnosti pomáhat těm emigrantům, kteří opravdu utíkají před ohrožením života. Avšak jiný přístup vyžadují masy těch, kteří přicházejí ilegálně za lepším životem, aniž jsou ochotni za takové podmínky bojovat ve svých zemích nebo přizpůsobovat se obyvatelstvu hostitelských zemí.

Jsem starý, ale zkušenosti mě učí, že nic není jen bílé, nebo jen černé. Demokracie vyžaduje kompromisy, které však nesmějí ohrožovat její samotnou podstatu, demokracie se musí umět bránit. Rozpory ve společnosti vytvářejí vhodné prostředí pro vznik krajně extremistických hnutí, která jakmile se dostanou k moci mohou, obdobně jako Mussolini a Hitler v třicátých letech minulého století, uvrhnout svět do neštěstí. Dnešní doba se nepodobá tomu, za co většina z nás bojovala: za svobodu, za svět bez válek a za sociální spravedlnost. Války jsou největší zlo a přinášejí neštěstí, umožňují takové zlo jako byl holocaust, zanechávají hektatomy mrtvých.

Budme upřímní, téměř nic z toho, za co jsme bojovali, co jsme chtěli změnit, se dosud nesplnilo. Ale tyto vize jsou nesmrtelné a stále živé, nejlepší z nás za ně bojují a budou bojovat i v budoucnosti.

Radoslav Banga, zpěvák a skladatel, zástupce romské komunity:

Můj děda Ernest Haluška byl společně se svými třemi bratry v odboji. Ernest a dva ostatní jako partyzáni a ten poslední v armádě. Děda to přežil jako jediný. Koncentrační tábor změnil celý jeho život i život naší rodiny. Víte, když posloucháte ty hrůzy z druhé světové války a navíc máte v rodině někoho, kdo to zažil na vlastní kůži, tak už z úcty



k těm lidem nedokážete přihlížet jakýmkoliv projevům nenávisti a xenofobie.

Měl jsem štěstí, že v rodině mé manželky Veroniky mě přijali, aniž by jim vadilo, že jsem jiný, že jsem Rom. Můj etnický původ nikdo neřešil. Zajímalo je, jaký jsem člověk. Snad to bylo i tím, že děda z téhle běžné české rodiny, člen Sokola, prožil téměř celou válku v německých věznicích a v koncentračním táboře Terezín. A vždycky svým dětem zdůrazňoval, že to není o národech, ale o lidech. Setkal se se statečnými Čechy, i s Čechy, kteří zradili. Ze strachu poslali své kamarády na smrt. Vyprávěl o zruďných Němcích, i o Němcích, kteří českým vězňům pomáhali, přestože tím riskovali vlastní život.

A tak se někdy zamyslím nad tím, proč ve 21. století stále existují lidé, kteří jsou schopni vás nenávidět jen pro barvu vaší pleti, či proto, že jste Žid, muslim nebo homosexuál. Cožpak 2. světová válka nebyla dost světová? Připadá snad někomu, že to, co se tehdy stalo, nebylo dost zruďné na to, abychom si to už navždy zapamatovali? Že těch obětí války bylo snad málo? Vždyť těch rodin, co zažili válku na vlastní kůži, bylo tolik. Můžete jít od jedné vesničky k druhé a v každé bude nějaký pomník a leckdy ještě i pamětník.

Holocaust byl hrozivým důsledkem šíření nenávisti vůči jiným. Slychám tolik lidí dnes říkat, že nechtějí multikulturní svět. Bohužel stále přibývají politici a různá hnutí, jež šíří nenávist a ideologii světa, který bude chráněn ostatním drátem, či zdí a uvnitř budou jen ti stejní. Ale vědí tihle lidé vůbec, co říkají? Přemyslejme trošku o dnešním světě. Drtivá většina veškerých technologií včetně mobilních telefonů pochází z Asie. Kdyby nebylo Asiátů, možná bychom už neměli co na sebe. A co italská pizza? Nebo naše oblíbené americké fast foody, do kterých přece nikdo nechodí, ale i tak mají stále plno. A co brazilská či turecká káva? Německá auta s japonskými motory. Kdyby nebylo Švédů, drtivá většina českých rodin by neměla nábytek a naši vojenští piloti by neměli možná na čem létat. Máme rádi mexické jídlo, kubánský rum, holandské jogurty a to vše si dáváme do slovinských lednic. Vždyť i mikrofon, do kterého právě mluvím, určitě není české výroby. Kdo by neznal písně amerického Indiána Elvise Presleyho. Koho z nás nedoaly arabské Pohádky tisíce a jedné noci a nerozesmály filmy Roma Charlieho Chaplina. Nikdo nepochybuje o nejzásadnějším vědeckém přínosu vědce židovského původu Alberta Einsteina. Toto všechno je výsledkem multikulturního světa, tedy toho, že jsme jiní, nikoliv stejní. Chtěli bychom skutečně o to vše přijít?

Jsem přesvědčený, že my lidé 21. století máme na víc, než se vzájemně nenávidět. Tento svět nikdy nebyl jen černý a bílý. To, co nás již tisíce let navzájem obohacuje, je odlišnost, nikoliv stejnost. Navzájem se tolerovat a hledat to dobré, čím si můžeme vzájemně prospět. To je jediná logická cesta, jak udržet svět bez války. Všichni totiž víme, kam to může zajít, když si zvolíme netoleranci, fundamentalismus, či nacionalismus. Nenávist není možné ovládnout. Není možné ji ničím uspokojit. Historie nám to už mnohokrát ukázala. Proto je velmi důležité historii nezapomínat, abychom si ji nemuseli zopakovat.

Michal Klíma, předseda správní rady Nadačního fondu obětím holocaustu:

Mnozí známí lidé – umělci, vědci či politici se stali obětí šoa. Díky tomu, že se proslavili ještě za svého života, si jejich jména připomínáme. To ale není případ většiny těch, jejichž život skončil v koncentračních táborech. Vyslovím zde na tomto shromáždění v sídle nejvyššího zákonodárného sboru naší země jméno člověka z malé vesničky na Šumavě. Stejně neznámého jako miliony dalších zavražděných.



Před patnácti lety jsem s rodinou a s přáteli začal opravovat rozpadající se synagogu v té části Šumavy, kde po staletí žili většinou německy mluvící obyvatelé. Převážně to byli horalé, sedláci, lesní dělníci a pracovníci ve sklárnách. Nemalou část populace zde ale také tvořili židé – hospodští, obchodníci a drobní průmyslníci. O nich – Němcích, Čechích a židech a jejich vzájemném spolužití – jsme připravili expozici do muzea, které jsme v obnovené synagoze otevřeli. Jednou k nám přijel starý muž z nedalekého Bavorska, který se představil jako kronikář německého obyvatelstva vyhnaného po válce ze sousední vesnice. Přivezl mi jako dárek plán své vesnice s vyznačením domů, v nichž před válkou žili židé. „My jsme spolu žili v míru,” vzpomínal. „Nebyly mezi námi žádné spory.” Pak vysvětlil, že z jeho vesnice se židovští obyvatelé odstěhovali včas, ještě před Mnichovskou dohodou a před příchodem ozbrojených sil nacistického Německa, a pokračoval: „Zůstal s námi jen jeden stařec. Nechtěl odejít ze svého domu, a asi také neměl kam. My děti jsme ho milovaly. Byl tak hodný a laskavý. Děti z celé vesnice k němu chodily. Hrál si s námi a dával nám cukroví. Ještě i za války. Pak pro něj ale v září 1942 přijeli. Pamatuji si, jak ho vezli na korbě vojenského nákladního auta. My děti jsme běžely vedle auta až na konec vesnice a mávaly jsme mu. Tehdy jsme ho viděli naposledy.“ Starý muž se odmlčel. „Víte, my věříme,” dodal, zřejmě za tehdejší děti, „že dožil někde v domově pro staré lidi. Nikdo už o něm nikdy neslyšel.” V hlase německého kronikáře zněla naděje, v níž žil celý život. Jistě se dozvěděl o všech krutostech holocaustu, ale přece jen věřil, že snad jejich laskavý soused byl násilností ušetřen. Pak se na mne obrátil: „Kdybyste o něm něco zjistil, moc by mne to zajímalo. Jmenoval se Hermann Meister.”



Vyslovil svou žádost a pohlédl na mne. V jeho očích jsem zahlédl obavu z toho, co se dozví.

V archivu jeruzalémského památníku Jad Vašem jsem u jména Hermann Meister ze šumavských Kundratic našel to, čeho se můj německý přítel obával. Při jeho příští návštěvě v hartmanické synagoze jsem mu řekl: „Mám pro vás bohužel smutnou zprávu.“ Myslím, že věděl hned, co mu řeknu. Vytáhl blok a zapsal si: datum úmrtí 2. dubna 1943, věk 77 let, místo smrti: koncentrační tábor Terezín.

Je přirozené, že si chceme pamatovat spíše hezké stránky života, ale je nutné si připomínat i ty zlé. Mínulý rok vyšla u nás kniha vzpomínek pěti německých rodáků ze Šumavy, kteří popisují krutosti svého vyhnání z rodných domů. Jejich rodiny zde žily po generace, v nehostinném horském kraji vybudovaly prosperující statky a usedlosti. Vzpomínají na to, jak nespravedlivě se k nim po válce Češi chovali, jak se jim, kteří nikdy nikomu neublížili, mstili za válečné krutosti. Přestože velký prostor ve svých vzpomínkách věnují líčení poměrů před válkou a za války, nikdo z pamětníků nezmiňuje, že jen několik let před jejich vyhnáním byli z jejich vesnic vyhnáni jejich židovští sousedé. Že byli také okradeni o majetek, který také po generace budovali, ale že na rozdíl od nich, ani nedostali šanci po vystěhování žít jinde – byli zavražděni.

Ani v nejmenším nechci snižovat utrpení německých rodáků a popírat nespravedlnosti, násilí a příkoří, kterými prošli. Jen by jejich výpovědi byly autentičtější, kdyby nezapomněli na své židovské sousedy.

Vzpomínáme neradi, zapomínáme rádi. V těchto dnech musíme mluvit o ostudném dění v hanáckém Prostějově,

v němž židovské organizace chtějí pietně připomenout místo, kde se nalézal městský židovský hřbitov. Tisíce obyvatel Prostějova podepsalo petici, která tomu chce zabránit. Jak je možný tak masový projev necitlivosti a neúcty? Komunistická výchova zásadně zkreslovala dějiny. Školní osnovy líčily 2. světovou válku zejména jako boj německého imperialismu a sovětského komunismu a potlačovaly ostatní skutečnosti. Bohužel ani po pádu komunistického režimu se děti často neučí dostatečně a fundovaně o novodobé historii. Máme naštěstí takové projekty jako „Zmizelí sousedé“ pražského židovského muzea, „Jeden svět na školách“ neziskové organizace Člověk v tísni, „Příběhy našich sousedů“ z projektu Paměť národa, neziskové organizace Post Bellum a další. Pozitivně působí také různé neziskové organizace čerpající peníze z německých vládních zdrojů, zejména je to Česko-německý fond budoucnosti. Mnohé iniciativy jsou regionálního charakteru – mezi ty patří i expozice spoluzití Čechů, Němců a židů na Šumavě v Hartmanické horské synagoze, o níž jsem mluvil.

Nezisková organizace Nadační fond obětem holocaustu v rámci svých možností a svého rozpočtu podporuje projekty, které mají připomínat naši historii a nedovolit, aby z ní zmizela ta část, která má zůstat varováním, aby se hrůzy dvacátého století neopakovaly. Na půdě Senátu a za přítomnosti politiků však chci zdůraznit, že zásadní roli nemohou nést neziskové organizace. Spoluzodpovědností státu je i výchova dětí a mládeže. Historie se nedá změnit. Ale musíme se všemi silami snažit, aby se neopakovala. Základním předpokladem toho je o historii pravdivě a v plném rozsahu učit naše děti. ►

Barbara Stamm, předsedkyně Bavorského zemského sněmu:

Před několika měsíci zemřel v Mnichově muž, který svým životem propojil obě naše země: Max Mannheimer. Narodil se v roce 1920 v tehdejší Československu a již jako mladý muž si musel vytrpět všechny zločiny, které nacistické Německo páchalo na vaši zemi a zejména na Židech – ponižování, věznění, vyvraždění téměř celé rodiny v plynové komoře, hlad, nemoci a týrání.

Max Mannheimer přežil koncentrační tábory v Terezíně, Osvětimi, Varšavě a Dachau. Po svém osvobození si přisahal, že se do Německa již nikdy více nevrátí.

Avšak nakonec přesně to učinil. Až do své smrti Max Mannheimer vedl jako pamětník bezpočet rozhovorů, aby především mladé generaci předával své vzpomínky:

Varoval a usmířoval, za což jsme mu neskonale vděční. Jeho poselství pro naši generaci si dovoluji ocitovat: „*Nejste zodpovědní za to, co se stalo. Ale za to, aby se to nestalo znovu, za to ano.*“



Max Mannheimer by byl určitě dnes rád zde, na tomto prvním společném pietním setkání České republiky a Bavorska.

Jménem celého Bavorského zemského sněmu, Nadace bavorských památníků a jejího ředitele Karla Frellera, ale především jménem svým vám děkuji za to, že dnes smíme být vašimi hosty. Víím, že to rozhodně není samozřejmost. Víím, že mnohé z vás to stálo i jistou dávkou přemáhání, neboť vaše vlast velice záhy a silně trpěla nacistickými zločiny.

A právě proto jsme dnes plni vděčnosti zavítali sem, do Prahy. Chceme připomenout páchaná zvěrstva a uctít památku obětí.

Ujišťuji vás, že Bavorský zemský sněm si je tohoto velkého gesta usmíření plně vědom a z celého srdce si ho váží.

Cítím v těchto chvílích silné pohnutí. Vnímám je pro sebe jako úkol a osobní závazek v zájmu naší budoucí těsné spolupráce.

V Senátu fotografovali Matěj a Michal Stránští



Památník Terezín vyhlašuje na rok 2017

XXIII. ročník literární a XXI. ročník výtvarné soutěže – Memoriálu Hany Greenfieldové
se společným tématem:

Je minulost stále živá?

V roce 2017 si připomínáme 70. výročí vzniku Památníku Terezín, jehož hlavním posláním je připomínat zločiny nacistického režimu v souvislosti s existencí židovského ghetta v Terezíně, věznice gestapa v terezínské Malé pevnosti a pobočky koncentračního tábora Flossenbürg v Litoměřicích.

Jsou tyto zločiny již jen minulostí? Je tato minulost přítomna jen na pietních místech či v muzejních expozicích připomínajících oběti nacismu? Nebo je stále s námi, a to nejen ve vzpomínkách přeživších, vyprávěních jejich potomků, školních učebnicích, studiích odborníků, krásné literatuře, výtvarném umění, hraných i dokumentárních filmech, ale nověji třeba i v komiksech? Hrozí nám podobná nebezpečí, kterým byli vystaveni naši předci na přelomu třicátých a čtyřicátých let minulého století? Jestliže ano, lze je odvrátit? Může se vůbec lidská společnost z minulosti poučit v dlouhodobé časové perspektivě?

Kontaktní adresa:

Památník Terezín, Vzdělávací oddělení – mgr. Pavel Straka, Principova alej 304, 411 55 Terezín
tel.: 416 724 563, e-mail: straka@pamatnik-terezin.cz

Jsem Žid a zdrav, tentokrát s Táňou Fischerovou a Janem Krausem

Michaela Vidláková,
foto Michal Stránský

V Café jedna ve Veletržním paláci proběhlo dne 11. 1. 2017 další pokračování oblíbeného cyklu „Jsem Žid a zdrav“, kam si Irena Kalhousová zve zajímavé hosty z politického a kulturního života, kteří mají židovské kořeny, a zpovídá je o jejich životě, práci, vztahu k židovství. Tentokrát do křesla pro hosty – tedy křesla – ony to byly vysoké nepohodlné barové stoličky, aby je ze zaplněných míst z publika bylo líp vidět – pozvala Táňu Fischerovou a Jana Krause. Jan Kraus, kterého mnozí znají již od jeho role nezbedného kluka v „Dívce na koštěti“ až po dnešní „Show Jana Krause“, vyprávěl o některých stránkách života v rodině otce, který přežil Auschwitz a další lágry a který se nikdy nevymanil z prizmatu tohoto pohledu na svět a lidi kolem sebe. A zdá se, že toto měřítko v sobě tak trochu nosí i on, to měřítko „ten by přežil“ versus „ten by nepřežil“. Vyprávěl o svém vztahu k herectví, trochu překvapil i svými dalšími povoláními jako výrobce keramiky nebo podnikatel. Ale především nezklamal svým humorem, vtipnými a bezprostředními reakcemi.



Táňa Fischerová také zaujala posluchače svým mnohostranným životem herečky, moderátorky, političky, aktivistky a především sympaticky nenapravitelné idealistky. I ona pohovořila o svém otci, který prošel Terezínem. Jak nelehký byl její život, zmínila jen okrajově – při tom všem se ještě starat o postižené dítě, což jí jistě stálo mnoho a mnoho sil. Přesto si nepostěžovala. Na otázku, zda někdy pocítila antisemitismus, odpověděla, že si ho vlastně osobně neuvědomovala. Nicméně vzpomněla na *vyhazov* z divadla za normalizace, jak ji udivilo, když Pavel Landovský po letech poukázal na to, že první, kteří z divadla takzvaně *vyletěli*, měli židovské kořeny. Ji tenkrát vůbec nenapadlo, že to byl skrytý režimní antisemitismus. Vyprávěla i o svých



zkušenostech z Parlamentu a o svém pohledu na současný stav demokracie. Tak jsem si jen v duchu povzdechla: „Kéž by svět měl víc takových idealistů, kteří nemlčí a snaží se konat!“

Vzpomínky Gity Bakovské

Město Bohumín vydalo tuto útlu knížku vzpomínek s předmluvou místostarosty Igora Bruzla a doslovem MUDr. Andrey Laštovkové. Nestává se často, aby město takovýmto způsobem prokázalo, jak si váží svých občanů, kteří přežili šoa. Po městě Švihov, kde vyšly před časem vzpomínky Niny Pelcové, to nyní ukázal i Bohumín. Jistě si zaslouží upřímný dík.

dl



Povídání s Janou Dubovou

Anna Lorencová

Vyprávěj něco o sobě i o své rodině – jak jste, Jano, žili, čím byli tvoji rodiče, popřípadě sourozenci?

Narodila jsem se 30. srpna 1926 v Praze na Smíchově rodičům Arturovi a Editě Hellerovým. Dodnes si vzpomínám na krásnou dobu svého nejtělejšího dětství. Měla jsem o sedm let starší sestru, se kterou jsme si vzhledem k velkému věkovému rozdílu moc nerozuměly, ale i tak byla naše rodina pohodová. Můj otec byl vrchním účetním u jedné textilní firmy a maminka pečovala o náš domov. Krásně zpívala, měla školený hlas, a tak u nás byly často koncerty. Otec byl z pěti sourozenců, a tím bylo i hodně příbuzných, všichni měli rodiny. Nejbližší mi byli Raudnických, kteří bydleli na druhém rohu Zborovské ulice jako my. Jejich mladší syn, Honza, byl stejně starý jako já a s ním jsem si velice rozuměla. Měli jsme stejné hračky a oba jsme měli báječné rodiče. Maminka byla z rodiny Wollnerových a měla jen jednu sestru. S nimi jsme se taky velmi často stýkali. Ale já jsem víc tíhla k rodině mého tatínka. Ovšem babička Emilie Wollnerová je pro mě nezapomenutelná, tu jsem moc milovala...

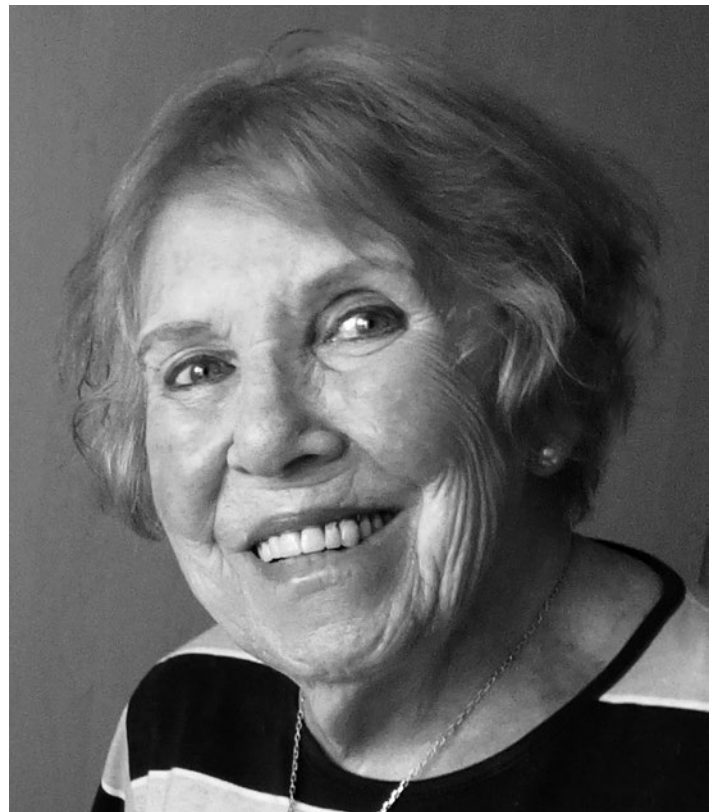
Všichni víme, jak krutá doba nastala po 15. březnu 1939. Jak byli židé perzekvováni. Vyloučení ze školy, postupné odevzdávání majetku, zákazy vstupu kamkoliv a od roku 1941 označení hvězdou. A téhož roku jsme museli opustit náš milovaný domov! Byli jsme sestěhováni s rodinou mého bratránka k jedné paní do Veleslavínovy ulice na Starém Městě. Má sestra se vdala a už s námi nebydlela. Tam jsme žili asi rok a pak předvolání do transportu Am 24. dubna 1942, my Hellerovi a děda s babičkou.

V Terezíně jsem žila s maminkou a babičkou v Drážďanských kasárnách v ubikaci pro 80 žen. Třípatrové kavalce a nebylo tam k hnutí. Bylo mi 15 let a přes dva roky jsem takto bydlela. Tatínek byl s muži v Sudetských kasárnách. Dokud v Terezíně ještě žili původní obyvatelé, mohla jsem ho občas vidět s dětskou kolonou. Dědeček zemřel 14 dní po příjezdu do Terezína...

Chodily jste někam na práci?

Maminka pracovala v sociální oblasti a později také zpívala ve sboru v Prodané nevěstě a ve Verdiho Requiem. Táta pracoval v Magdeburských kasárnách. No a já jsem pracovala v kartonáži. V kruhu žen jsme lepily krabičky na patrony. Později byla naše dílna přestěhována na Bauhof a pak jsem se dostala k lepší práci. Vyráběla jsem stínítka na lampy a různé kazety a zdobila jsem jejich okraje jednoduchou kresbou.

Ghetto se otevřelo, když bylo vystěhováno původní obyvatelstvo, ovšem po 8. hodině večer se ven nesmělo. Přijížděly postupně další transporty, a to z protektorátu i ze zemí jako Rakousko, Německo, Dánsko a Holandsko, a zase odjížděly jiné z Terezína, ale nikdo netušil kam. Všichni se báli, kdy na ně přijde řada, a ta nejistota nad námi stále visela. Má babička byla povolána v prosinci 1943...



I když jsme byli vyhnáni z našich domovů, byl přece jen Terezín v Čechách. Byla zde židovská samospráva, bylo postaráno o stravu, i když špatnou, rodiny se po práci mohly sejit, mladí lidé se bavili, kultura kvetla – prostě ještě jsme tu byli lidmi, i když absolutně vydaní na pospas nacistům. Hrozně na tom byli staří lidé, úmrtnost byla obrovská.

V září 1944 odešly z Terezína transporty pouze mužů, mezi mnoha přáteli i můj tatínek a také můj chlapec, který slíbil, že se o něj bude starat. Odjeli, a když maminka dostala předvolání i pro mě do transportu Eo 6. 10. 1944, tak jsme jen doufaly, že se zas s nimi sejdem. Všechno samozřejmě dopadlo jinak.

Cesta v dobytčáku byla úděsná, namačkání na zemi mezi zavazadly, ve špíně, ženy, muži, děti, starci, jeden kbelík na tu strašnou jízdu. Tušili jsme, že nás nic dobrého nečeká. A když jsme dojeli na konec cesty, byli jsme v Osvětimi-Birkenau!

Jsou situace nesdělitelné, nechci to teď znovu prožívat – tak jen stručně: Mengele nás s mámou od sebe rozdělil, jen jsem se s ní vzdušným polibkem rozloučila a netušila, že s ostatními oddělenými ještě ten den bude zavražděna plynem...

Jak to bylo dál s tebou v Osvětimi?

Nahnali nás do baráku, rozkaz svléknout, sprchy a všem nám děvčatům oholili hlavy. To byl moment, kdy jsem zcela otupěla, můj mozek odmítl tuto šílenou realitu přijmout. Přestala jsem být sama sebou. Ani jsem nezaplakala, když jsem se dozvěděla, že maminka zemřela s ostatními v plynové komoře. Hned první noc jsem dostala strašný žlučnickový záchvat. Už jsem to zažila jednou v Terezíně, kde jsem před tím onemocněla žloutenkou. Ráno bylo „los,

los“, všichni vstát, svléknout se – a já jsem po tom žlučníkovém záchvatu měla takovou plastickou vyrážku po celém těle, a oni mě při té selekci oddělili od děvčat, která se mezitím stala mou rodinou. Já jsem se z hloučku těch vyřazených pomalu odplížila k nim zpátky, což mi zcela určitě zachránilo život. Nevím, jak dlouho jsem v Osvětimi byla, mohlo to být čtrnáct dní, mohly to být tři neděle. Jednou večer byl apel, stovku žen oddělily a já byla poslední v poslední pěti – zase hra osudu...

Byla jsi jenom s českými ženami, nebo ještě s jinými?

Ano, byla nás stovka z Terezína. Někam jsme v noci šly a já jsem si říkala – tak jdeme do plynu, hlavně, aby to bylo rychlé! A zase svléknout, sprchy, a ze sprch tekla VODA! To znamenalo, že jedeme někam na práci! Vyfasovaly jsme po této koupeli nové oblečení. Já po letních šatečkách s ramínky jsem dostala flanelové šaty, dlouhé až po kotníky, kabát s vystřiženým pruhem vzadu, tenký šedý šátek a šněrovací dřeváky. Do rána ta naše stovka holek čekala na vlak, nemohly jsme si ani odskočit, esesačky měly bičičky. Konečně přijel vlak a nebyl to dobytčák. Nasedly jsme do vagonu a jely jsme. A říkaly jsme si, že nikde to nemůže být horší než peklo, které jsme právě opustily.

Kam jste se dostaly?

Asi za půl dne vlak zastavil a my jsme vystoupily ve vesnici jménem Merzdorf. Věvodila jí jediná větší budova – to byla továrna na zpracování lnu. Ta vesnice patřila pod koncentrák Gross-Rosen. Šly jsme do té továrny po schodech nahoru až na půdu. Ta byla obrovská a bylo tam už dvě stě žen, sto Polek a sto Maďarek. V našem transportu byly většinou Češky, ale i jedna Němka a několik Vídeňáček. To byl můj příchod do Merzdorfu, kde jsem se dočkala osvobození.

Tam jsi taky pracovala?

Ano, a protože asi 15-20 dívek jsme poměrně dobře vypadaly, tak jsme pracovaly v takzvaném továrenském transportu. Na nádraží jsme nakládaly a vykládaly snopy, ale někdy zmrzlé uhlí z vagonů – těžká mužská práce. Ty snopy jsme buď nakládaly na fůry a někdy, když byly velké mrazy, tak nás „aufseherky“ (to byly dříve dělnice v té továrně), kterým byla zima, nechaly pracovat v „šojnách“ (ve stodolách). Ostatní ženy a dívky pracovaly v továrně u strojů. My jsme aspoň dýchaly čerstvý vzduch, ale všechny jsme tam trpěly strašným hladem. A v noci nás žraly miliardy štěnic! Ráno byla jen černá brynda – to bylo vše. Oběd – vodová polévka, plavala v ní buď červená řepa, nebo tuřín, často shnilý, no hrůza! Někdy místo polévky byly dvě brambory ve slupce. Nejdřív se snědla slupka a pak ty brambory – to byl celý oběd! A šlo se zase do práce – až do tmy. Večer jsme vyfasovaly o něco větší příděl chleba, než měly holky, které pracovaly v továrně. Ty na tom byly mnohem hůř, strašné úrazy tam byly a nemoci.

I stalo se, že naše kamarádka Eva jednoho dne zjistila, že je těhotná, dítě už kopal. Snažily jsme se ji vycpávat, aby se na to nepřišlo. Ale všechno se provalilo. Měly jsme

tam litevskou doktorku, která ztratila dítě v Osvětimi a byla napůl šílená, nicméně nás musela všechny vyšetřit a zjistila, že ještě dvě ženy čekají dítě. Eva Nettlová (měla sestru Věru a obě byly povoláním zdravotní sestry) v březnu porodila zdravé dítě – v těch poměrech, strašném hladu a při tom žrádle – jinak to nelze nazvat – hotový zázrak! Dvě druhé děti nepřežily, byly nedonošené. Komandantka povolala Mengeleho. Ten přijel a chtěl Evu odvézt do Gross-Rosenu (Osvětím už byla obsazená), ale ředitel továrny se za Evu postavil, řekl, že je dobrá pracovnice a může si chlapečka nechat a kojit ho. Asi už věděl, že bude brzo konec války, tak udělal dobrý skutek. A Mengele odjel.

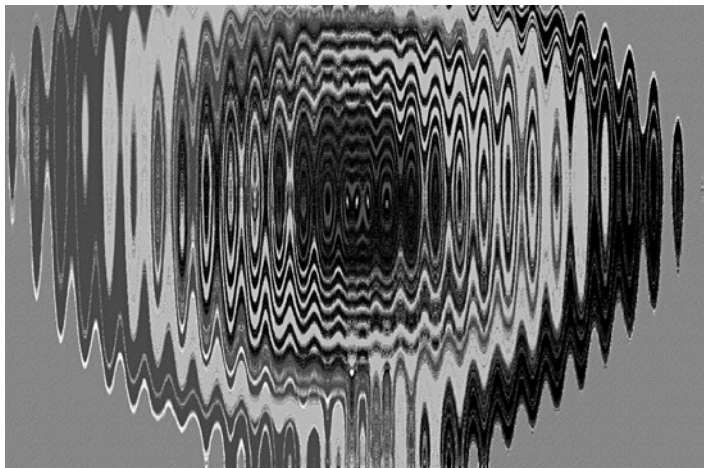
Jak jste to prožívaly, když vás Rusové obsadili?

Blízko nás byli francouzští zajatci a ti nám občas řekli, co se děje na frontě. Prý už jsou Rusové skoro u Berlína! A my na nádraží pozorovaly, že vlaky, které měly jet, nejdou, zato více jelo vojenských vlaků. Rostla v nás naděje, viděly jsme, že Němci ztrácejí půdu pod nohama, a o to víc jsme měly strach o život, protože v lágru vypukl skvrnitý tyfus. A 7. května 1945 k večeru jsme z oken naší půdy viděly, jak všechny esesačky ujíždějí na kolech pryč v pláštěnkách, které za nimi vlály! Byly jsme bez dozoru! Letěly jsme ze schodů, skákaly jsme, objímaly se, smály se, líbaly trávu – a plakaly, to je nesdělitelný pocit... Byla mezi námi holka, řečená Kuli, která měla všech pět pohromadě, a řekla: „Děvčata, nikam neutíkejte, nerozdělujme se, zůstaňme tady! Až nás Rusové obsadí, tak já to zařídím.“ Ještě ten večer nás Rusové obsadili.

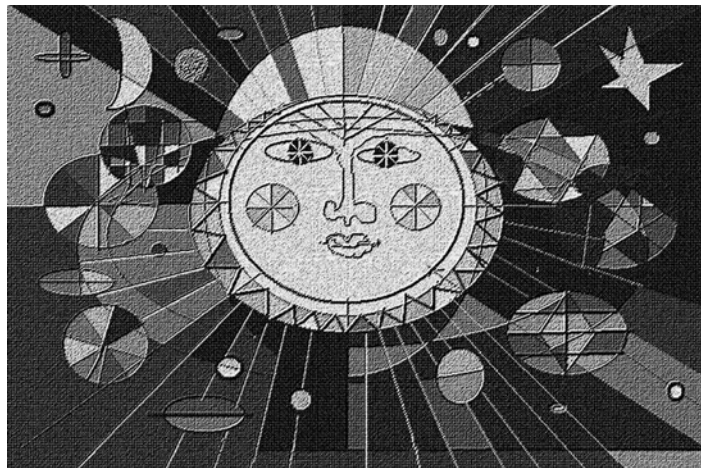
A ráno už se peklo tele! A my holky jsme si pochutnávaly konečně na mase a kosti jsme okusovaly do běla. Ale posílilo nás to. Hned druhý den šla Kuli na komandaturu a dostala bumážku pro skupinu děvčat, která se pěšky chce vrátit do Čech.

Vyrazily jsme na cestu s ruskými dělostřelci. Byli to Moskvané, kteří k nám byli hodní, zařídili nám nocleh u nějaké báby, které vymetli špajzku a dali nám najíst. Ráno jsme pokračovaly, ale už bez vojáků. Kolem nás ještě litaly střely, viděly jsme mrtvolky německých vojáků, rozbité tanky a vozidla. Došly jsme až na naše hranice a dál do Trutnova. Tam nás ubytovali v hotelu, očitly jsme se poprvé zas v civilizaci. Bylo to úžasné! Druhý den ráno pro nás přijeli četníci z Jičína a autobusem nás odvezli do Prachovských skal, kde jsme se zotavovaly a čekaly, až pojedou vlaky. Konečně jsme se dočkaly.

Jsem rozená Pražanka a na Prahu jsem se šíleně těšila, ale nedošlo mi, že na mne nikdo nebude čekat, žádné přivítání, žádné objetí, nevěděla jsem o nikom, jen, že je maminka mrtvá. Vystoupily jsme z vlaku a já jsem vlastně neměla kam jít. Milena, která shodou okolností bydlela v domě, kam jsme byli sestěhováni, mi řekla: „Budeš bydlet u mě.“ Asi po měsíci se vrátila moje sestra a ta se o mě starala, abych udělala maturitu a pak zkoušky na Státní grafickou školu. Také v nemocnici u Španělské synagogy jsem našla Frantu, který byl ve velmi špatném stavu po utrpení, které prožil při pochodu smrti. A on mi sdělil, že 3. 5. 1945 byl můj milovaný táta zastřelen... A tak mi začal můj nový život. ►



Večerní nálada (z výstavy Hra tvarů a barev)



Slunce (z výstavy Hra tvarů a barev)

Jano, viděla jsem výstavu tvých obrazů v Maiselovce, velmi mě zaujaly. Jak vzniklo tvé malování, jaké máš školy?

Jak jsem se zmínila, byla jsem přijata na Státní grafickou školu k profesoru Keslovi. Bavily mě hlavně odborné předměty jako kompozice, figurální kresba, grafické techniky, písmo. Už v 1. ročníku jsem byla dobrá v portrétech a aktech. Úspěšně jsem školu dokončila a tak ráda bych byla šla na vysokou. Ale musela jsem jít pracovat, neměl mě kdo živit. Vdala jsem se, ale manžel byl dva roky na vojně! Nastoupila jsem do oddělení Kresleného filmu, kde se dělalo vše možné, triky a hlavně ručně psané filmové titulky. Hodně jsem se tam naučila, zvláště to písmo, ale i celý zázrak vzniku kreslených filmů a práce u kamery. Po dvou letech jsem tam skončila, narodil se mi syn Martin. Mateřství bylo pro mě tím největším štěstím, že jsme zase byli rodina, i když malá. Chyběli nám rodiče, a to moc... Stala jsem se členkou družstva Propagační tvorba. Zpočátku jsem měla jen málo práce, musela jsem se starat o dítě, ale jak čas běžel, měla jsem stále více zakázek. Později jsem už byla „na volné noze“ a mou školou se stala léta praxe a zkušenosti. Nejvíce jsem tvořila pro Zdravotnickou osvětu, pro Ústřední dopravní institut a také pro Pedagogické nakladatelství apod. A pro svou radost jsem si malovala obrázky, ale bylo málo času.

Kdy ses dopracovala k tak báječným výsledkům?

V srpnu 1998 zemřel po krátké, ale těžké nemoci můj manžel a já v tom smutku sáhla po štětci a začala malovat, většinou akvarely. A jak jsem stárla, čím dál častěji jsem přemýšlela o tom, co všechno jsem musela prožít a proč zrovna já jsem přežila a kolik báječných lidí kolem mě muselo zemřít. A tak dlouho jsem se mořila jak vyjádřit utrpení holocaustu, až jednoho dne jsem objevila kombinovanou techniku, která dokázala vyjádřit dramaticky to, co bezmocný člověk, ponížený, mučený hladem, strachem a beznadějí prožívá...

Dva roky jsem malovala, pak jsem napsala takové detailní vzpomínky na Terezín a na další své válečné osudy a cyklus o holocaustu byl hotov. Chtěla jsem svými obrazy vyjádřit úctu a památku nejen své rodině a přátelům, kteří neměli to štěstí jako já – a nepřežili, ale i všem neznámým hrdinům a také matkám a jejich dětem, zavražděným v plynu...

Cyklus NEZAPOMENU byl už jedenáctkrát vystaven.

Teď mě těší barevná a veselejší počítačová grafika a co mě ještě chytne dál, to zatím nevím, ale práce mě stále baví, tak uvidíme, co mi mé stáří dovolí! Možná se zas vrátím ke štětci...

Gratulace

Ve zcela zaplněném sále Bohuslava Martinů se 14. ledna konal gratulační koncert k životnímu jubileu Zuzany Růžičkové. Oslavila právě toho dne 90. narozeniny. Po několika projevech představitelů HAMU a pražského hudebního života následoval koncert pro cembalo. Skladby jejího milovaného J. S. Bacha a dalších autorů zahrálo šest z mnoha Zuzaniných žáků. Zuzana Růžičková je světoznámá umělkyně, je však také jedna z nás i jedna ze zakládajících členů Terezínské iniciativy.

Milá Zuzano, ještě mnoho dalších let!

Birkenau Boys

Michaela Vidláková

Birkenau Boys? Kdo je to? Znělo by to jako název nějaké hudební skupiny, nebýt spojení se zlověstným jménem Birkenau. Psal se červen roku 1944. V Birkenau, v „terezínském rodinném“ táboře BIIb přebývali už jen ti, kteří tam byli posláni v prosinci 1943 a později ještě v květnu 1944. Věděli už, že první transport ze září 1944 postihla po šesti měsících „Sonderbehandlung“, tj. že byli v noci 8. 3. až na pár výjimek všichni posláni do plynových komor. A teď pomalu končila půlroční lhůta i jim. Skončí stejně? Ta otázka bloudila v hlavě hlavně dospělým. 600 vyhublých hladových dětí si díky péči několika dospělých „Betreuerů“ v dětském baráku poklidně hrálo. Věděly i ony, co je nejspíše čeká?

Ale něco bylo přece jen jinak než tehdy v březnu. Přišla selekce. Byla vybrána část mladých zdatnějších mužů a chlapců nad 16 let – a přes původní obavy skutečně opustili brány Birkenau a odjeli. Podobně odjel také ženský transport. Ostatní zůstali. Mnozí ještě také zdatní, ale hlavně všichni starší a děti mladší 16 let. Už bylo zřejmé, co je čeká.

A tu se stal zázrak. Nikdo neví přesně, jak se to stalo – snad někdo přesvědčil Mengeleho, že i mladší chlapci by ještě mohli být užiteční německé válečné mašinerii a být nasazeni do práce? Každopádně: opět selekce – a v té byla vybrána necelá stovka chlapců mladších 16 let – vlastně ještě téměř dětí, nejmladšímu bylo tehdy dvanáct, a byli z rodinného tábora převeleni do mužského tábora. Většinou to byli chlapci z Česka, jen několik z Německa, z Rakouska a z Holandska. Ti, kdo v rodinném táboře zůstali, skončili v půlce července v plynových komorách. Mezi nimi většinou i rodiče těchto kluků. Ale chlapci dostali ještě šanci.

Jak se najednou orientovat sám v tom světě pekla? V Terezíně v „Heimu“ měli péči obětavých vychovatelů, oporu kolektivu a vědomí, že rodiče jsou nablízku, v rodinném táboře v Birkenau ještě aspoň ty rodiče a známé, tedy také ještě oporu dospělých – a najednou byli bez rodiny, odkázáni jen sami na sebe, na štěstí, na náhodu, kam

se dostanou, zda jim někdo z dospělých pomůže nebo naopak jim jako nejslabším, ještě více ublíží. Co bude dál? Teď musel bojovat každý sám.

Jenže do osvobození zbývalo ještě nekonečných deset měsíců. Byli nasazeni na různé práce a čekaly je ještě hrůzy surového zacházení kápů, pochodů smrti, krutých mrazů jedné z nejstudnějších zim, smrtonosné nemoci, hladové dny ke konci války, věci, které si člověk, jenž to neprožil, nedokáže ani představit, že za takových podmínek lze vůbec zůstat naživu. Natož pak sotva odrostlé dítě. Také jen asi polovina z nich skutečně přežila.

Přešlo mnoho let. Ti, kteří se vrátili, byli většinou sirotci, málo z nich našlo oba nebo jednoho z rodičů nebo aspoň někoho příbuzného. Často začínali z ničeho. Vraceli se do Čech nebo emigrovali, dokončovali školy, studovali, vyučili se řemeslu nebo zakládali firmy, opravdu je neuvěřitelné, jak se dokázali v životě uplatnit. Založili rodiny. Někteří se i nadále hlásili k židovství, jiní zas se od něj oddalovali. Dlouho neměli spolu žádný kontakt. A přece cítili, že je cosi spojuje.

Až jeden z nich, sociolog z Holandska Gerhard Gerlach, a také umělec Jehuda Bacon z Izraele se pokusili je

opět spojit dohromady. Sháněli adresy, vytvářeli mezi sebou síť, někteří se začali navštěvovat. Johnny Freund pak uspořádal první (později následovala další) společné setkání v r. 1990 v Givat Chajim, v izraelském kibucu, který už dlouhá léta vede terezínský památník a muzeum „Bejt Terezin“. Všem už bylo tehdy kolem šedesátky a uvědomili si, že by bylo dobře, kdyby sepsali příběhy svých životů. A tak Johnny Freund o pět let později vydal anglickou brožuru, „After those fifty years“, kde Birkenau Boys shromáždili své vzpomínky. Je nesmírně zajímavé je číst. Někdo píše o koncentráku jen krátce a věnuje se více životu poté, jakoby chtěl to zlé vymazat. Někdo jiný zas, vědom si důležitosti těchto svědectví, rozepisuje své vzpomínky podrobněji. Mne velice zaujala mj. úvaha o tom, jak důležitou roli pro ně sehrála životní průprava v chlapeckém domově v Terezíně. Terezínští „madrichim“ – vychovatelé je učili odvaze, držet pohromadě, pomáhat si navzájem, neubližovat slabším. Měli své vzory, své hrdiny. Snad i to jim pomohlo žít a přežít.

Každý z těch osudů by stačil na samostatnou knížku. A tak položím pár otázek alespoň jednomu z nich.

Ing. Pavel Werner – jeden z nejmladších mezi Birkenau Boys

Tolikrát jsi měl besedy s žáky a se studenty a sám víš, s jakým zájmem se tvé vyprávění pokaždé setkalo. A přitom ses vždycky bránil o svých prožitcích psát, říkal jsi, že máme neustále v našem časopise obdobné články a že je to vždycky variace na stejné téma: jak se mi povedlo přežít. Snad ale uznáš, že každý příběh v sobě nese určité specifikum, a má-li se zachovat přesná a pravdivá historie onoho děsivého fenoménu jménem šoa, holocaust, je dobře podchytit jednotlivé vzpomínky, dokud to ještě jde. Sám říkáš: Dejme lidstvu šanci nezapomenout. Tak jdeme na to, ano?

Člověk přece nespadne ze vzduchoprázdna, tak řekni aspoň pár slov o rodině, co rodiče, postoj k židovství.

Zili jsme v Pardubicích, otec cestář, polský Žid, takže pobožný, alespoň zčásti. Pokud byl doma, po ránu se modlil, kladl si modlitební řemínky a k modlení vedl i mne, měli jsme u vchodu mezuzu, ovšem do synagogy jsme chodili jen o svátcích. Měl jsem kromě občanského jména Pavel i hebrejské jméno Mendel Manus ben Chaim, nevím po kom. Zřejmě jsem chodil i na náboženství, z toho si ale pamatuji jen, že jsem se učil základům hebrejštiny. Myslím, že jsem to bral spíše jako zvyklost, než že bych to prožíval příliš zbožně. Ale taky jsme měli doma malou pokladničku pro KKL. Maminka, ta pocházela z Čech a už byla spíše ►

sekulární. Ještě jsem měl mladší sestřičku Lenku, ročník 1935. My sourozenci jsme se měli rádi, byli jsme spojenci se svými malými tajemstvími.

Jak vás postihly začátky okupace?

Museli jsme se vystěhovat z bytu v centru do malé vilky na okraji města. Přidělili tam ale i jednoho Němce, člena NSDAP, měli jsme z toho trochu obavy, ale nezdá se, že by nám osobně nějak škodil. Od r. 1940 jsme museli nosit hvězdu, otce vyhodili z práce, nesměl jsem chodit do školy. Postranními uličkami jsem docházel na tajné vyučování, no vyučování – bez všech pomůcek nás vyučovala jedna mladíká studentka, se školou se to srovnat nedá. V prosinci 1942 jsme pak byli povoláni do transportu do Terezína.

Ve srovnání, co jsi prožíval potom, byl Terezín pro tebe ještě docela přijatelný, ale přece...

Bydlel jsem z počátku s maminkou a sestřičkou v ženské ubikaci, bylo nás tam asi osm, to šlo. Pak ale jsem přece jen už byl velký kluk, tak mě umístili do klukovského domova, ale na ten si vzpomínám jen velice málo. Nejhorší, co nás v Terezíně postihlo, byla nemoc a smrt mé osmileté sestřičky: jako tolik dětí dostala zánět mozkových blan – vzpomínám si, jak jsem ji navštívil, půlku obličeje měla ochrnutou, ale tou druhou polovinou se na mě radostně smála. Pak už jsem ji neviděl.

Jenže pak přišel transport, jak se říkalo „na východ“?

Jednomu transportu jsme ještě unikli díky mému zánětu středního ucha. Ovšem další, květnový 1944, už nás neminul. S rodiči jsem jel nacpaným dobytčákem do Birkenau, do známého „rodinného tábora“ BIIb. Byli jsme ubytováni s otcem na mužském bloku. Samozřejmě jsme dostali vytetovaná čísla, ale aspoň že hlavy nám neholili. O dětském bloku jsem nevěděl a kupodivu jsem ještě žil v milosrdné nevědomosti o plynových komorách. Obětavá maminka se přihlásila na nošení těch neskutečně těžkých sudů s polévkou – jak to ty zesláblé ženské vůbec dokázaly, dodnes nechápu. Ale díky tomu si směly vyškřábat prázdný sud, a tak mne i tatínka zásobovala polévkou navíc.

Většina vězňů rodinného tábora očekávala, že v červnu skončí jejich šestiměsíční lhůta a podobně jako skončil zářijový transport v březnu, vyprší i zbytek z BIIb půlroční odklad tzv. Sonderbehandlung. Čili smrti v plynové komoře. Jenže přišla selekce, kdy alespoň některé mladé zdatnější vězně posílali na práci. Mne, tehdy dvanáct a půlletého kluka přítomný esesák (prý to byl Mengele) přiřadil do skupiny chlapců 12–15letých, kteří byli kupodivu také vybráni na práci, necelá stovka kluků nás byla. Tátova opakovaná snaha dostat se na tu stranu ke mně byla marná. I když odvážně oslovil esesáka, že chce k synovi, nepovedlo se. Nás tedy odveleli do mužského tábora, vlastně to byl původně trestný blok. Rodiče jsem už pak zahlédl jen dvakrát – z dálky přes plot jsme si zamávali.

Dá se popsat pocity a vjemy dítěte, zbaveného rodičů, k tomu ten hlad, nepohodlí, nedostatečné oblečení, hrůzná hygiena, nepřiměřeně těžká práce?

Nedá. Žil – či spíše existoval – jsem jenom přítomným okamžikem, nemyslel na minulost, na budoucnost. O rodičích jsem nevěděl a ani nepřemýšlel. Ani nevím, kdy a jak jsem se dozvěděl o plynových komorách, v té době už jsem to zřejmě vědět musel. Ale i to jsem z myšlení jaksi vytěsnil. Pár věci si pamatuji: zlého kápa, který ač sám vězeň, kdekoho mlátil, nebo na to, jak jsme prolézali nějakou dírou do odděleného baráku vězňů Sonderkomanda, kde jsme se cítili jako v pohádce – dostávali jsme od nich čokoládu, sušenky... dokud ten průlez zase kdosi neuzavřel. Jedna věc je trochu neobvyklá: kdesi jsem našel maličkého „špačka“ tužky, a tak jsem – kde se dalo – sbíral kousky papíru a počítal si příklady, abych aspoň trochu zaměstnal mozek a nevypadl úplně z učení.



Byli jste, vy kluci, stále pohromadě? Pomáhalo kamarádství? Jakou práci vám přidělili?

Bydleli jsme spolu, ale kamarádství bych tomu neřikal, sice jsme byli jakási pospolitá smečka, ale žil každý pro sebe a za sebe. Pracovali jsme porůznu. Někdo např. dělal tzv. laufra – to byl vlastně živý pobíhající telefon – protože telefonní spojení po lágru nebylo, musel doručovat zprávy a povely z jednoho místa na druhé, byla to celkem dobrá práce, měl dost volný pohyb po táboře. Já jsem nejprve pracoval ve skladu oděvů, tam jsem pro jiného vězně „zorganizoval“ pár punčoch, jenže asi jsem nebyl jediný, kdo tam něco sebral. Svezlo se to ale na mne a já byl rád, že mne nepotrestali hůř než přeražením na těžkou práci u dopravního komanda. Znamenalo to namísto koní tahat těžké vozy s nákladem.

Takže: ty měsíce do ledna 1945 proběhly jako ve zlém snu. Ale nastaly doby ještě horší. Už jste asi doufali, že se osvobození blíží, když najednou začala hromadná evakuace. Na co si z toho vzpomínáš?

Nám klukům sice při nástupu řekl esesák, že máme zůstat v táboře, ale stará zkušenost, že v lágru není zdrávo zůstat mezi slabšími, nás vedla k tomu, že jsme prohlásili: „Nein, nein, wir sind stark,“ (ne, my jsme silní) a hrnuli se k těm připravěným na odchod. Esesák jen mávl rukou a nechal nás být. Nikdo nemohl předpokládat, čeho jsme mohli být ušetřeni, kdybychom byli zůstali.

Kolik kluků vás v té době ještě zůstalo pohromadě?

Ubývalo nás – ani nevím, někteří byli posíláni do jiných lágrů, na pochod se nás vydalo asi jen patnáct. Šli jsme v trojici a navzájem se drželi, ten prostřední za chůze chvíli spal, tak jsme se střídali. Snažili jsme se držet uprostřed kolony – ti, kdo šli vpředu, museli odklízet mrtvé, kteří zůstali na cestě

ležet z kolony předchozí, ti vzadu zase riskovali, že se trochu opozdí a stanou se terčem smrtících výstřelů, jako každý, kdo už nemohl dál. Šli jsme v mrazu, první noc jsme pochodovali, druhou jsme nocovali venku, to jsme si my kluci našli jediné nezasněžené místečko, kde jsme předpokládali, že bude trochu tepleji: byla to hromada hnoje, třetí noc pak někde pod střechou ve slámě. Ráno před odchodem ještě stráže do slámy bodaly bajonety, jestli se tam někdo neukryl. Měl jsem štěstí, že jsem měl aspoň slušné boty. V Löslau – Wodzislawi nás naložili na otevřené vagony, část jela někam do Německa, část přes Ostravu do Rakouska. Pěšky jsme zdolali kopec do Mauthausenu a tam nás poslali do sprch. Byly strašně horké – nebo možná mi to tak připadalo po tolika dnech v těch krutých mrazech. Nahé a mokré nás ze sprch vyhnali na mráz a pak *alou* do baráku. Aspoň své boty jsem si naštěstí zachránil. Do rána jsme se krčili na zemi, nazí a bez dek. Kupodivu – všichni kluci hrůzy téhle cesty přežili, ani rýmu jsme nedostali.

A co se dělo dál?

V Mauthausenu jsme nezůstali dlouho. Pak jsme byli převedeni do Melku, tam byla zlá práce ve štolách, ale my jsme byli naštěstí přiděleni k loupání brambor. Práce při kuchyni znamenala přece jen trochu větší šanci na přežití, ale loupat brambory jen rozklepaným hřebíkem taky není zrovna legrace. Doslechl se ale o nás jeden český vězeň z lágrové elity, z písárny, Jan Belfín, a ptal se, odkud kdo jsme. Když jsem řekl, že z Pardubic, začal se mne ptát dál, a ukázalo se, že jsem s jeho synem chodil do školy. A tak se mne ujal. Večer jsem od něj dostával polévku, mnohem hustší než obvyklou řídkou břečku, to byla obrovská pomoc. Jenže pak zas najednou nás poslali zpět do Mauthausenu, ani jsem se s ním nestačil rozloučit. Přitom Mauthausen byl v té době strašně přeplněný, nacpali nás do cirkusového stanu, spali jsme jen tak na zemi.

A brzy nás zas vyhnali na pěši, přes 50 km dlouhý pochod do Gunskirchenu, To už byl duben. Gunskirchen, to bylo pár tehdy nemožně přečpaných baráků v lese, většinou tam byli maďarští a polští Židé. Nešlo ani si na zemi lehnout. Seděli jsme v řadách za sebou, mezi roztaženými nohama toho předchozího. Kdo vyšel ven, těžko hledal znovu místo. Studené dubnové noci – nebyly deky, nebylo jídlo, nebyly latríny, nebyla voda k pití, byli jsme rádi, když jsme našli aspoň špinavou louži. Kolik dní takhle děsivá noční můra trvala? Osm? Deset? Víc? Míň? Nevím. Vím jen, že kdyby se Američané zpozdili jen o nějaký ten den, tak jsem tu nebyl.

Takže ani se asi nemusím ptát, co bylo z celé doby v lágrech nejhorší, že?

O toto pochybné prvenství se dělí pochod smrti v mrazu z Auschwitzu a pobyt v Gunskirchenu.

Při osvobození ti tedy bylo 13 let a 4 měsíce. Dnes, když máme besedy ve školách, nám školení pedagogové připomínají, že tak mladým dětem nesmíme ukazovat mrtvé, že jim nesmíme vyprávět strašné podrobnosti, aby z toho neměli duševní trauma. Tys byl v jejich věku, to vše viděl a prožil na vlastní kůži. A najednou byl konec války, a ty jsi měl sám, bez rodičů, začít znovu žít normální život. O tvoje duševní traumata se nikdo nestaral. Copak já, my byli jen v Terezíně, tady to „jen“ je naprosto na místě, vrátila jsem se s oběma rodiči zpátky do Prahy, přidělili nám částečně vybavený byt, bylo mi osm a půl, to se začínalo mnohem snáz. A nedovedu si představit, jak jsi to všechno vůbec dokázal přežít – a potom vystudovat, vybudovat si celkem dobré pracovní postavení – ale o tom zas až v příštím čísle.

V 99 letech zemřel Adolf Burger, autor knihy Ďáblova dílna

Ve věku 99 let zemřel v prosinci loňského roku Adolf Burger, autor knihy Ďáblova dílna, podle které vznikl Oscarem oceněný film o nacistické padělatelské operaci Bernhard. Burger byl poslední žijící pamětník padělatelské dílny v nacistickém koncentračním táboře Sachsenhausen.

Burger se narodil v roce 1917 ve Velké Lomnici na Slovensku. Za nacismu byl vězněn v různých koncentračních táborech a část jeho rodiny tam byla zavražděna. V roce 1944 byl coby vyučený knihtiskař přidělen do dílny v táboře Sachsenhausen. Nacisté ji založili k padělání britských liber a jiných cenin.

Nejúspěšnější bylo padělání liber, kterých se vyrobilo na 132 milionů. „Když jsem se po válce vrátil do Prahy, hned v květnu jsem se hlásil na policii,” vzpomínal Burger v roce 2009 v Londýně při prezentaci anglického překladu své knihy. „Prosil jsem je, aby zavolali do státní banky, že tam budou určitě padělky. Tam se dušovali, že žádné nemají. Nakonec přinesli v kufru asi 500 kusů, asi třetina z nich byla padělaná,” uvedl tehdy.

Burger právě ze zkušeností ze Sachsenhausenu čerpal při psaní své knihy, která vyšla v roce 1992 pod názvem Adolf Burger – Ďáblova dílna, dílna na padělání peněz v koncentračním táboře Sachsenhausen.

V 90. letech jezdil Burger hodně na besedy v Německu, kde líčil své zážitky z koncentračních táborů. Jeho knížka vyšla nejen česky, německy a anglicky, ale i japonsky a hebrejsky. V roce 2001 dostal německý Řád za zásluhy. V roce 2007 byl na motivy jeho knihy natočen rakousko-německý film Die Fälscher (Padělatelé, v české distribuci pod názvem Ďáblova dílna). V USA byl film oceněn v roce 2008 Oscarem za nejlepší zahraniční dílo.

ČTK, převzato z webu

Za Brundibárem z Čech až na konec světa

Rita McLeod-Lieblová

V prosinci jsem doprovázela svou matku, D. Lieblovou, na cestě do Španělska. Cestu zorganizovalo České centrum v Madridu ve spolupráci s velvyslanectvím České republiky, střední školou IES Piramide v Huesce a Spolkem přátel opery v Santiagu de Compostela a ve Vigu.



Kateřina Vlasáková-Couceiro, Dagmar Lieblová a Rita McLeod

Cesta měla v podstatě dvě části. V první polovině jsme byly pozvány do města Huesca, starodávného města v podhůří Pyrenejí. Máma tam byla na pozvání profesora Carlose Pereze Vázqueze ze střední školy IES Piramide. Tato škola zorganizovala konferenci „Vlak bez návratu“ se dvěma hosty: mámou jako přeživší holocaust a s panem Vicentem Garcíou Riestrou. García Riestra bojoval za španělské občanské války proti Frankovi, byl pronásledován, uprchl do Francie, kde se zúčastnil protinacistického odboje, byl zatčen nacisty a poslán do Buchenwaldu. Dnes je posledním žijícím Španělem, který přežil Buchenwald.

Jak máma, tak pan García Riestra měli besedu s dospělým obecnstvem, besedu se středoškoláky v IES Piramide a se žáky druhého stupně v IES Almudevar. Máma byla rovněž pozvána ke starostovi města Huesca, kde se spolu s českou velvyslankyní, paní Kateřinou Lukešovou, zapsaly do pamětní knihy. Poskytla také několik interview místnímu tisku, rozhlasu a televizi.

V polovině týdne jsme se pak přesunuly rychlovlakem přes Madrid do známého poutního města Santiagu de

Compostela. Santiago bylo kdysi konečnou destinací výpravy pana Lva z Rožmitálu. Lev z Rožmitálu a Blatné, švagr Jiřika z Poděbrad, byl králem vyslán v roce 1465 na cestu po zemích západní Evropy, aby s jejich panovníky uzavřel přátelství. Při svých cestách se dostali až na mys Finisterre kousek



od Santiagu, což byl podle tehdejších zeměpisných znalostí konec světa. Jejich cesta trvala dva roky. Nám to vlakem trvalo jen několik hodin.

V Santiagu pokračovala mediální smršť – několik interview pro noviny, rozhlas a televizi a přijetí u starosty města. I v Santiagu se konala beseda pro veřejnost. V aule místní univerzity se sešlo přes 200 lidí, aby si mámu poslechli. Na to, že v celém Španělsku žije jen kolem pěti tisíc židů, a přeživší holocaust žádní, zájem o její životní příběh byl mimořádný a potěšující. Rovněž nás pozvali do jedné střední školy, kde s námi natočili rozhovor pro studenty.

Ovšem hlavním důvodem, proč jsme jely až „na konec světa“, byla premiéra Brundibára. Zúčastnily jsme se dvou představení – v Santiagu a ve Vigu (přístavní město s 300 tisíci obyvatel). Operu zpívaly děti z dětského

katedrálního sboru v Santiagu v galicijštině, jedním ze čtyř oficiálních jazyků ve Španělsku. (Text přeložila Kateřina Vlasáková-Couceiro, ředitelka Centra moderních jazyků na univerzitě v Santiagu.) Obě představení byla vyprodaná a opera měla veliký úspěch. Pokaždé byla máma pozvaná na jeviště, aby pozdravila obecenstvo i dětské herce.

Během celého pobytu nás doprovázeli představitelé našeho velvyslanectví a Českého centra, takže návštěva měla poměrně oficiální ráz. Všude jsme se setkávaly se španělskou pohostinností a vstřícností a všichni hostitelé se o nás vzorně starali.

Otevřená Jáchymka 2016

Eliška Waageová, Marie Smutná, foto: Markéta Krommelová

Ve středu 7. prosince ve 14 hodin jsme zahájili již čtvrtý Den otevřené Jáchymky. Letos se do něj spolu s Institutem Tereziánské iniciativy zapojila i Židovská obec v Praze. Pro návštěvníky byl připraven bohatý program, občerstvení, o které se letos postarala Kavárna na balkóně, a prodej výrobků chráněné dílny Becalel. Pro děti byla připravena výtvarná dílna. Součástí programu byl i dobročinný bazar Židovského národního fondu, kde mohli návštěvníci přispět na obnovu a výsadbu stromů v Izraeli.

Program byl zahájen prezentací absolventů dvoudenního semináře Jáchymka – výchova k respektu a toleranci. Jednalo se o žáky z Lauderoých škol v Praze a ze Základní školy Boženy Němcové v Přerově. Žáci představili své Knihy paměti, které v rámci semináře vyráběli.

Od čtyř hodin poté prezentoval svůj projekt prof. Ing. Štěpán Jurajda, věnující se statistické analýze vězňů ghetta Terezín. Údaje užití ve výzkumu vycházejí z dat obsažených v Databázi

obětí, spravované institutem. Přínos inovátorského projektu spočívá v tom, že statisticky ověřuje, doplňuje či pozměňuje pohledy badatelů na postavení různých sociálních skupin v ghettu Terezín, vliv sociálního postavení na délku pobytu i dožití (zejména starých vězňů) a mimo jiné vnáší nové pohledy na činnost Židovské rady starších. Jde o moderní nástroj, který metodami sociologie a ekonomie pomáhá zpřesňovat historické bádání. Prof. Jurajda prezentoval průběžné výsledky projektu, konečné výsledky budou publikovány v odborném tisku.



Hlavním bodem odpoledne bylo představení nové knihy historika Alfonse Adama „Otroci Třetí říše“. Původní německý text, který vyšel pod názvem „Die Arbeiterfrage soll mit Hilfe von KZ-Häftlingen gelöst werden. Zwangsarbeit in KZ-Außenlagern auf dem Gebiet der heutigen Tschechischen Republik“ v roce 2013, do češtiny přeložila paní Dagmar Lieblová, předsedkyně Terezínské iniciativy. Knihu vydalo nakladatelství GplusG, jehož zástupkyně Barbora Čermáková se zúčastnila prezentace knihy a jejího uvedení na trh. Kniha *Otroci Třetí říše* tematicky navazuje na putovní výstavu *Ztracená paměť*. Místa nacistické nucené práce na území České republiky, která měla svoji premiéru v letošním roce. V této knize autor popisuje i další místa nucené práce, fenomén popisuje v kontextu dobových ekonomických poměrů, vztahu mezi firmami a státem (včetně ekonomické činnosti SS), s odkazem na organizaci a správu táborů a využívání nucených prací pro válečný průmysl. Pokud to bylo možné, jsou v knize zmíněny i dramatické okamžiky posledních válečných dnů a hledání odpovědných představitelů po válce. K dalším přínosům knihy patří porovnání zdejších poměrů se situací v protektorátu Čechy a Morava, popis výrobních programů prosazovaných

státem a SS a popis širokého spektra využívání nucených prací.

Program byl zakončen představením nového projektu Institutu Terezínské iniciativy a Antikomplexu „Identita evropských Romů ve 20. století“, který rozvíjí a navazuje na projekt Databáze romských obětí holocaustu. Má několik částí – dvě expertní konference, jedno setkání mládeže a jedno tvůrčí setkání učitelů.

Den otevřené *Jáchymky* se nesl v přátelském duchu. Své nové projekty představila Židovská obec v Praze, která v *Jáchymce* otevírá sociálně



**B. Čermáková,
A. Adam a D. Lieblová**

právní poradenství. Pro návštěvníky bylo připraveno i drobné občerstvení nebo si mohli zakoupit publikace z produkce Institutu Terezínské iniciativy, a to včetně již téměř vyprodaných titulů.

Výstava o dětech z Osvětími

Poslední z akcí, které připravil Památník Terezín k 75. výročí zahájení deportací a vzniku terezínského ghetta, byla vernisáž výstavy *Nezapomeň své jméno – osvětímské děti*. Konala se dne 14. listopadu 2016 v předšálí kina v Muzeu ghetta, kde je výstava instalována. V úvodu promluvil ředitel Památníku dr. Munk, pak předsedkyně Terezínské iniciativy. Autor výstavy i stejnojmenné knihy, německý spisovatel a publicista Alwin Meyer, připomněl ve svém projevu osudy dětí z různých zemí, které prošly Osvětími (o vydání jeho knihy i berlínské výstavě jsme psali v 74. čísle našeho časopisu z března 2015).

Na závěr vernisáže zhlédli účastníci dětskou operu *Brundibár* v půvabném provedení Dismanova rozhlasového dětského souboru za klavírního doprovodu Andrey Vavrušové a v režii Zdeny Fleglové.

Výstava potrvá až do března letošního roku a určitě si zaslouží, aby ji zhlédlo co nejvíce návštěvníků.

Dalie

Rozloučení s oblíbeným Andrew Schapirem

Asi 40 lidí se v sobotu 14. ledna v Praze symbolicky rozloučilo s končícím americkým velvyslancem Andrewem Schapirem. Zaspívali mu *Škoda lásky* a píseň *Goodbye Andrew* složenou jemu na „tělo“. Velvyslanec nedorazil, ve svém rozvrhu nenašel čas. Na Twitteru ale pak za akci poděkoval a řekl, jak byla krásná. Schapiro jako velvyslanec v Praze skončil po nástupu nového amerického prezidenta Donalda Trumpa, který se úřadu ujal 20. ledna.

ČTK, podle webu



**Andrew Schapiro v Pinkasově
synagoze 8. března 2016
– foto Michal Stránský**

Jiří Fišer z Mohelnice oslavil 81. narozeniny

Jiří Fišer se narodil se svým bratrem Josefem jako jednovaječná dvojčata 7. ledna 1936 v České Třebové v židovské rodině Arnolda a Emílie Fischerových. Otec pracoval jako státní úředník v železničním skladě v České Třebové. V té době již měli o dva roky starší sestru Věru. Otec v České Třebové pracoval až do dubna 1939, kdy byl kvůli židovskému původu poslán do výslužby. Potom se rodina přestěhovala do Přerova,



Josef, Věra a Jiří Fischerovi

odkud pocházela matka Emílie. Otec byl v květnu 1940 na nádraží v Přerově zatčen za špionáž. Německá ostraha nádraží ho nahlásila na gestapo v Olomouci, protože jako civil si povídal před německým vlakem s německými rekruty. Špionáž mu nebyla prokázána, ale pro jistotu byl vyšetřovatelem gestapa bez soudu poslán na delší dobu do koncentračního tábora Dachau. Po čtyřech měsících byl 17. 5. 1941 převezen do koncentračního tábora Neuengamme nedaleko Hamburku. Zde Arnold Fischer téhož dne zemřel na infarkt. Arnold Fischer je uveden na pamětní desce ve vestibulu nádraží v České Třebové mezi oběťmi války z řad železničních zaměstnanců.

Arnold Fischer se tak již nedověděl, že ostatní členové rodiny a příbuzní byli povoláni v dubnu a červnu 1942 do transportů do Terezína. Děti bydlely ve vojenských kasárnách na balících slámy a po celou dobu pobytu v Terezíně neměly žádnou možnost se s matkou setkat. Poprvé se setkaly až po dvou letech 15. května 1944 během transportu do Auschwitz-Birkenau, kam byla celá rodina i s příbuznými deportována. Umístění byli v terezínském rodinném táboře. Dvojčata Jiřího a Josefa si

táborový lékař doktor Mengele při selekci vybral na své pokusy, takže byli ubytováni jinde. Po likvidaci rodinného tábora v červenci 1944 zůstala z celé rodiny naživu pouze dvojčata Jiří a Josef, kteří ani netušili, že matka se sestrou už nežijí. Matka byla během selekce vybrána na práci a desetiletá dcera Věra měla být poslána do plynu. Protože se matka své dcery nechtěla vzdát, šla do plynu dobrovolně s ní.



Jiří F. v roce 1942

S několika desítkami dalších dvojčat z celé okupované Evropy byli Jiří a Josef umístěni na zvláštní nemocniční oddělení do bloku č. 14, kde byli zařazeni do programu zkoumání jednovaječných dvojčat. V něm doktor Mengele dostal za úkol objevit tajemství rození dvojčat a vyzkoumat, jak zdokonalit árijskou rasu. Měl zajistit, aby ženy v Německu rodily co nejvíce dětí, aby se co nejrychleji nahradil úbytek rasově čistých vojáků padlých ve válce. Rovněž se zabýval pokusy, jak zdokonalit amputace a transfuze krve pro raněné německé vojáky. Jiřího a Josefa měl Mengele po celou dobu pod svým dohledem a většinu pokusů s nimi dělal sám. Oba pravidelně měřil a vážil a zjišťoval, jaký je mezi nimi rozdíl. Některá měření ale byla velmi bolestivá. Třeba když zjišťoval, zda mají stejné oči. Zajímalo ho také, jestli se probouzejí ve stejný čas. Během pokusů jim očkovoval různé nemoci a zkoušel, jak na ně působí a jestli reagují stejně. Pravidelně jim odebíral větší množství krve, kterou jim vzájemně vyměňoval.

Pokud ji měli málo a nedala se odebírat z ruky, prováděl se odběr z krční tepny. Přitom sledoval jejich reakce a zjišťoval s jakým množstvím jsou schopni přežít. Měli ale štěstí, že svůj výzkum na nich nestačil dokončit, a tím byli ušetřeni od zkoumání vnitřních orgánů, což by znamenalo jejich smrt. Dvojčat přišlo během války do Birkenau několik tisíc, když ale sovětská armáda tábor 27. ledna 1945 osvobodila, našli jich jen osmdesát. Mengele své pokusy prováděl až do 17. ledna 1945, kdy uprchl před Rudou armádou.



Jiří F. v roce 1948

Když se v lednu 1945 blížil příchod spojeneckých vojsk, byl pobočný tábor Březinka (Birkenau) vyklizen a vězňové šli pěšky do Osvětimi. Do tohoto pochodu byli zařazeni také oba bratři. V době osvobození byli v táboře v Osvětimi pouze děti, o které se staraly dvě zdravotní sestry, a asi 7 500 zesláblých a nemocných lidí. Ostatní byli vyhnáni na pochody smrti. Nacistické běsnění připravilo rodinu Fischerovu o velkou část jejich členů. V koncentračních táborech jich zemřelo šedesát čtyři.

Po návratu domů vyrůstali devítiletí chlapci v rodině svého strýce Emila v Nesovicích u Brna, který během transportu do Osvětimi uprchl, a tím

si zachránil život. Po válce začali už desetiletí bratři chodit opět do školy a doháněli zameškaná léta. Zvládnout museli tři třídy za jediný rok. I tak byli nuceni školu navštěvovat o rok déle. Ve studiích pokračoval Jiří Fišer na vojenské škole v Moravské Třebové, kterou úspěšně ukončil složením maturity. Poté pracoval jako důstojník. V té době se



Jiří F. u pomníku obětem druhé světové války v Mohelnici

také s bratrem nechali přejmenovat za jména Fischer na Fišer. Bohužel jeho zhoršující se zdravotní stav, podlomený v koncentračních táborech a pokusy dr. Mengeleho, mu neumožnil další setrvání v armádě. Proto začal studovat elektrotechnickou průmyslovku v Olomouci. Po jejím ukončení pracoval v MEZ Zábřeh jako zkušební technik na rozváděčích. Druhý z dvojčat Josef Fišer vystudoval železniční školu ve Valticích. Zemřel v roce 2011.

Pan Jiří Fišer dnes žije se svou manželkou v Mohelnici a 7. ledna 2017 oslavil krásné 81. narozeniny. Je členem Olomoucké židovské komunity v Lošticích, kde mají synagogu. Do života má stále veliký elán a rád vypráví o svých zážitcích na různých přednáškách pro veřejnost i pro školy.

Vladimír Hampl, Česká Třebová

Kniha o lidské statečnosti na hranici života a smrti

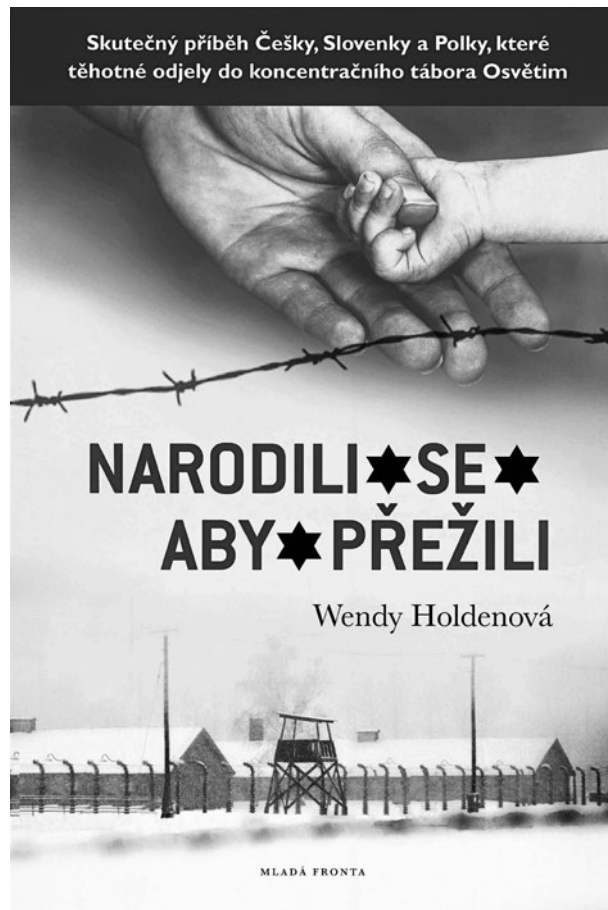
Eva Štichová

Dostala se mi do rukou pozoruhodná kniha, při jejímž čtení jsem se já, přímá účastnice popisovaného dění, jež se nedokázala přimět k vyličení zážitých hrůz, musela obdivovat fundovanému, zasvěcenému, nesmírně věrnému a podrobnému, přitom čtivému popisu situace vězňů na konci války. Nikdy bych nebyla schopna vydat své svědectví v té šíři, v jaké to učinila autorka této knihy Wendy Holdenová, proto můj hluboký obdiv. Ta kniha je výpovědí o zážitcích židovských vězeňkyň z Terezína, Lodže, Osvětimi, Freibergu, Mauthausenu a zvláště ve vlacích hrůzy, které nás převážely.

Kniha se jmenuje „Narodili se, aby přežili“, vydala ji Mladá fronta v r. 2016 v překladu Miroslava Jindry a Irmgard Kolinské. A nyní aspoň něco bližšího o obsahu:

Hrdinkami jsou tři *zaláskované* dívky: jedna ze Slovenska, jedna z Polska a třetí z Čech. Jejich osud se protnul na podzim 1944 v Osvětimi, kde se jim podařilo našťastí utajit své nedávno zjištěné tajemství – těhotenství. Dostaly se na práci do Německa. Poměry a podmínky, za kterých ve Freibergu v Sasku pracovaly, jsou tu detailně vyličené. Avšak nikdy není tak zle, aby nemohlo být hůře. To se potvrdilo na jaře 1945, kdy se vedení freiberského tábora pokusilo vězeňkyně přemístit do koncentráku Flossenbürg v Bavorsku, mezi nimi dvě zmíněné těhotné a jednu s dítětkem – Haničkou, kterou porodila dva dny před touto deportací. Víc než dva týdny trávající cestu nákladním vlakem s těžko představitelnými útrapami všechny tyto tři hrdinky vydržely.

Polská maminka přivedla na svět svého chlapečka cestou v tomto vlaku, Evička se narodila na konci této jízdy u brány koncentráku v Mauthausenu.



Nelze opomenout vzpomínku na zastavení vlaku v Horní Bříze, obce, jejíž obyvatelé se zcela mimořádným způsobem snažili rodičkám i ostatním ubohým vězeňkyním obětavě pomoci.

O osvobození, prvních dnech a týdnech po skončení války, o jejich dalších osudech, to vše se dočtete na stránkách této úžasné knihy. Ale to nejužasnější na konec. Po neuvěřitelných sedmdesáti letech se protagonisté tohoto příběhu setkali, oslavili v Mauthausenu jubileum svého narození i návraty do života spolu se svými zachránci. Náš dík patří autorce a hrdinům příběhu.

Mnozí z nás mají možná vlastní prožitky z jiných podobných míst. Metody nacistů se příliš nelišily. Přesto vám tuto knihu vřele doporučuji.

Wetzler a Vrba, hrdinovia aj pre dnešok

Peter Švec, predseda slovenskej pobočky ICEJ, foto Martin Dubovský

Týždňový pochod, kopírujúci trasu tak, ako je zachytená v dvoch knižných výpovediach oboch aktérov úteku z apríla 1944, má ambíciu znovuobjaviť tento strhujúci príbeh. Ten istý začiatok cesty. Tá istá obloha, tá istá zem a to isté slnko. Ľudia ako ty a ja pod ním chodili aj pred viac ako 70 rokmi. Medzi nimi sa vtedy našli, a nájdu sa aj dnes, spravodliví, ale i zradcovia. Nekonečné lúky, dedinky, hlboké lesy a strmé stúpanie do hrebeňov hôr, potoky, rieky, občas bažiny... a keď dážď, tak chvíľu mierny, chvíľu intenzívny. Ani by taký nemusel. To všetko a všeličo iné vyplňa priestor začínajúci pri poľskom Osvienčime a potom až do asi 130 km vzdialeného mestečka Skalité na severe Slovenska. 130 km po vlastných. A potom ešte vlakom niečo vyše hodiny cesty do cieľa v Žiline.

Tretí rok po sebe sa formuje skupina ľudí rôzneho zamerania, výzoru, viery, rozličnej životnej skúsenosti, veku. Hovoria po slovensky, česky, anglicky, poľsky,... a tento rok sa ich na okraji Osvienčimu, v komplexe smutne známej továrne na smrť Auschwitz-Birkenau, v časti nazvanej Mexiko, zišlo takmer 120. Väčšina si zobrala dovolenky. Prišli na miesto, kde nenápadne začínal jeden z kľúčových okamihov II. svetovej vojny. S potenciálom prispieť k jej skončeniu. A k záchrane státisícov. Útek dvoch mladých slovenských Židov Rudolfa Vrba (Waltera Rosenberga) a Alfréda Wetzlera.

Týždňový pochod, kopírujúci trasu tak, ako je zachytená v dvoch knižných výpovediach oboch aktérov úteku z apríla 1944, má ambíciu znovuobjaviť tento strhujúci príbeh. Alebo lepšie povedané, objaviť ho. Lebo príbeh Vrba&Wetzler sa počas komunizmu nehodil do ideológmi vykladateľného a rafinovaným antisemitizmom infikovaného puzzle našich dejín. V porevolučnom šprinte sme pri ekonomickej transformácii a privatizácii z bezpečnej vzdialenosti obišli spytovanie si vlastného svedomia. A je už len logickým dôsledkom, že naše deti



Auschwitz-Birkenau



Magurka

teraz síce poznajú detaily „životných príbehov“ často vymyslených filmových „hrdinov“, ale o skutočných hrdinoch histórie Slovenska nevedia nič. V tom lepšom prípade takmer nič.

V porovnaní so skutočným útekom Vrba a Wetzlera je toto spomienkové podujatie stále len takou náročnejšou túrou. Na svoj útek sa vydávajú v apríli. Prvé dlhé tri dni ležia vo vlhkej chladnej diere bez pohnutia, pri krytí doskami. Utekajú výhradne počas nocí, pri chronickom nedostatku

jedla a bez podrobnej mapy. Brodia sa snehom. Strieľa po nich hliadka... Neustále vystavení riziku, že ich niekto zazrie a udá. My sme pochodovali za dňa, po raňajkách a káve, v kvalitnej obuvi aj oblečení a vždy s možnosťou nasadnúť do sprievodných áut, ak by sme nevládali.

O tom všetkom, ale aj o mnohom inom, sme celé dni aj po večeroch spolu debatovali, spolu mlčali. O cene ich činu. Chvíľu sa pri tom nekonečnom kráčaní (30 km denne)

dalo spontánne hovoriť s tým, chvíľu s niekým iným. V dnešnom zhone by sme sa určite nikde takto a v takejto konstelácii nestretli. Viacerí ocenili, že toto podujatie organizačne z väčšej miery zabezpečuje kresťanská organizácia – česká pobočka Medzinárodného kresťanského veľvyslanectva Jeruzalem (ICEJ). Tá sa spolu s ďalšími podujala dať život dávnejšiemu želaniu Zuzany Vrbovej o konaní pochodov, myšlienke, ktorú roky výdatne podporuje aj Fedor Gál.

Ale príbeh dvoch Slovákov nie je len históriou. Títo dvaja muži sa na útek nevydali preto, aby si zachránili svoje životy. Unikli, aby svetu podali prvú podrobnú správu o pekle lágrov. Správu, ktorá sa dostala aj k vtedajšiemu pápežovi, či prezidentovi USA. Bez zbrane, ale aj poriadneho oblečenia, sa postavili proti všadeprítomnej a vynikajúco vyzbrojenej nacistickej mašinérii. Mnohí by možno v danom okamihu považovali ich útek za netaktický, dopredu prehratý zúfalý pokus. Ale opak sa stal pravdou. Neuveriteľný príbeh dvoch slovenských



Zwardoň

mľadíkov je aj pre dnešok silnou správou o tom, že ani v zdanlivo bezvýchodiskovej situácii sa netreba vzdať.

Pochod **Po stopách hrdinů** pořádá ICEJ i tento rok. Srpnový termín (6.–12. 8. 2017) je již obsazený, ale při dostatku přihlášek se plánuje možnost ještě druhého pochodu (2.–8. 7. 2017), přihlášky a info: www.vrbawetzler.eu

MV



Relax po náročném pochodu

Besedujeme nejen se studenty a nejen ve školách

(Reakce našich mimopražských čtenářů na výzvu uveřejněnou v 81. čísle TI)

Ve středu 23. 11. 2016 proběhla v mikulovské Horní synagoze beseda s paní Věrou Weberovou. Paní Weberová mne následně požádala, zda bych pár slov o besedě mohl poslat Tereziánské iniciativě. Její přání samozřejmě rád plním.

Mikulovská Horní synagoga se pozvolna loučí s rokem 2016 a u příležitosti ukončení výstavy Vzpomínky / Memories, zapůjčené Památníkem Terezín, bylo pro návštěvníky připraveno výjimečné setkání. Do synagogy přijela Věra Weberová, aby vyprávěla svůj životní příběh.

Paní Weberová byla jako malé děvče s celou rodinou transportována do Terezína, kde se jí díky úsilí její maminky podařilo přežít celou válku. Otec ani bratr bohužel to štěstí neměli a byli usmrceni v Osvětimi.

V takřka posvátném tichu Horní synagogy návštěvníci pozorně naslouchali vzpomínkám paní Weberové na její rodinu, na dobu strávenou v Terezíně i následnému vyprávění o hrůzách holocaustu. To vše bylo doplněno bohatou fotografickou dokumentací.

Věře Weberové děkujeme, že svým vyprávěním pomáhá současné generaci pochopit pozadí historických událostí a ukazuje, že je třeba se z chyb poučit tak, aby se už nikdy neopakovaly. A je důležité, že její vyprávění mohlo zaznít i v Mikulově.

*Mgr. Josef Šuba, etnolog a religionista,
Regionální muzeum v Mikulově, p.o.*



Reagujeme na vaši výzvu, uveřejněnou v 81. čísle časopisu Tereziánská iniciativa, a sdělujeme vám skutečnosti o naší přednáškové činnosti na gymnáziích a středních odborných školách nejen v krajském městě, ale i v celém Moravskoslezském kraji.

Na našem Oblastním výboru Českého svazu bojovníků za svobodu Ostrava pracuje již po řadu let tří až čtyřčlenná skupina pamětníků, kteří se soustavně touto činností zabývají. Jedním z přednášejících je např. Luděk Eliáš, bývalý vězeň z Terezína, který dále prošel KT Auschwitz-Birkenau a KT Schwarzeide, dalším Michal Salomonovič, který jako dvanáctiletý začal svou pouť v Lodži v ghettu a prošel se svými rodiči několik dalších koncentračních táborů, a mezi nejmladší patří Zuzana Skácelová, jež prožila válečné údobí jako ukrývané dítě.

Tato skupina absolvuje každoročně více jak sto přednášek a následných diskusí na gymnáziích a středních odborných školách. Naši pamětníci většinou spolupracují s představitelkou organizace ICEJ, která jim zajišťuje kontakty se školami v kraji a dopravu. Ovšem čím dál častěji navazují všichni přednášející kontakty přímo s pedagogy mnoha škol, kteří je už znají a doporučují i svým kolegům na dalších školách či jiných zařízeních. Přednášející se nevyhýbají ani působení za hranicemi našeho kraje či přímo v zahraničí, např. v Polsku či Německu. Díky nim se každoročně již po řadu let dozví



Věra Weberová v Mikulově



Luděk Eliáš na besedě se studenty SŠ a ZŠ Jeseník



Petr Beck na besedě v Bruntále

čtyři až pět tisíc studentů o osudech lidí, kteří se stali obětí nacistické hrůzovlády.

**Oblastní výbor ČSBS
gen. Mikuláše Končického, Ostrava**



V rámci volnočasové aktivity Domova mládeže SPŠOA Bruntál se 19. října 2016 uskutečnila v internátě školy beseda studentů o holocaustu s panem Petrem Beckem (89 let), který prošel jako mladý člověk internací a vězněním nejdříve v Terezínském ghettu a následně v Osvětimi. Tam unikl smrti tím, že se jako zázrakem zachránil, podobně jako jeho otec MUDr. Artur Beck, z pochodu smrti.

Na besedě doprovázela pana Becka jeho dcera Dagmar Roučová. Úvod besedy, která trvala půl druhé hodiny, uvedl mnohaletý přítel rodiny Petra Becka pan Lukeščík. Představil velmi stručně osud Petra i jeho otce Artura. Po určitých rozpacích pak položili studenti a studentky několik otázek, na které trpělivě a srozumitelně odpověděl Petr Beck. Týkaly se životních podmínek v ghettu i v koncentračním táboře, kterými prošel. Rovněž okolnostmi jeho vstupu do řad Rudé armády, působením otce Artura v misi Červeného kříže na osvobozeném území dnešního Polska při repatriaci osvobozených vězňů do vlasti. Stručně popsal i život obou po válce, kdy se vrátili do Bruntálu a svou nezištnou prací pomohli vytvořit z Bruntálska opravdový domov pro generace dosídlenců ze všech míst někdejšího Československa.

Besedy se zúčastnilo více než dvacet dívek a chlapců. Její průběh měl velmi příznivý ohlas ve škole a účastníkům sloužil, podle poznatků vychovatelek, k následným živým diskusím na toto téma.

Alois Lukeščík



Jsem jedna z těch, které hovoří o holocaustu na školách, ale nejen tam. V Izraeli mluvím se studenty v Beit Terezín (Givat Chaim). Kromě toho někdy i v Česku, několikrát ve Spojených Státech, a také v Německu.

Jednorázově jsem přednášela v Londýně a v Yad Vashem v Jeruzalémě.

Dita Krausová



Chodím do škol a beseduji s mládeží, přestože je mi 81 let. Většinu setkání organizuje pí Jitka Králová (ŽO Brno).

Bedřiška Feuxová (Burgmannová), Brno

**Ve středu 8. března 2017 se bude konat od 10.00 hodin
v Pinkasově synagoze v Praze tradiční tryzna
k výročí vyvraždění rodinného tábora v Osvětimi-Březince.**

**Pochod dobré vůle – pochod proti antisemitismu
se koná v neděli 23. dubna. Pochod začíná ve 14.00 hodin
na náměstí Franze Kafky v Praze a od 15.00 hodin
bude pokračovat kulturním odpolednem ve Valdštejnské zahradě.**

Pořadatelem akce je ICEJ.

Sněm Terezínské iniciativy

se koná

ve čtvrtek 20. dubna 2017

v hotelu DUO v Praze (Teplická 492, Praha 9).

Zahájení v 10.00 hodin, prezence od 9.15 hodin.

Setkání s Karlem Poláčkem

Text i foto: Michal Stránský

V Maiselově synagoze uspořádala Jana Šplíchalová (ŽMP) v pondělí 28. listopadu minulého roku setkání s životem a tvorbou rychnovského rodáka Karla Poláčka. Večerem provázeli dva protagonisté, kteří již před více jak dvaceti lety vymysleli první ročník kulturního festivalu Poláčkovovo léto. Těmi autory jsou PhDr. Jan Tydlitát a režisér a herec Arnošt Goldflam.

Oba vzpomínali na rok 1992, kdy se zrodila myšlenka uspořádat v Rychnově nad Kněžnou festival Poláčkovovo léto, který se s úspěchem koná každý rok. Nápad se zrodil v souvislosti se stým výročím Poláčkova narození. V té době získal věhlasný rodák opět popularitu, kterou částečně ztratil, když vyšel román *Okresní město*, v němž se někteří rodáci poznali v ne příliš lichotivých rolích. V obnovené synagoze byl otevřen památník Karla Poláčka.

Jan Tydlitát, který je uznávaným znalcem a obdivovatelem Poláčkova díla, také upřesnil datum Poláčkova úmrtí, kterým podle současných znalostí a podle svědectví Kláry Baumöhlkové je 20.–22. leden 1945. Karel Poláček přežil transport do Hindenburgu, nepřežil však pochod smrti do Gleiwitzu.

Jan Tydlitát také vzpomínal na jeho nepraktičnost: „Líný určitě nebyl, spíše byl nepraktický, byl to technický



antitalent, měl pouze rádio a psací stroj, s ničím jiným zacházet neuměl. Měl však úžasný pozorovací talent, byl to skvělý filozof, který nás dokonale poznal a přečetl skvěle naši povahu.“

Na závěr večera se publikum seznámilo s dvěma krátkometrážními filmy Arnošta Goldflama – *Patriot života Karel Poláček* z roku 1983 a se snímkem *Okresní město*.

Avanti o popolo alla riscossa, Bandiera rossa...

ANO přátelé, nemýlíte se, je to text nejznámější italské revoluční písně v Čechách. Já jsem se k němu dostal, vlastně jenom v podvědomí, v posledních dnech těch trudných časů. Protože právě v těch časech byla v Terezíně vytvořena ilegální buňka Komsomolu. Nevzpomínám si, kdo byl hlavní iniciátor, ani na jména všech účastníků. Celkový počet byl asi deset či dvanáct a hlavně jsme chtěli vykonat nějaký revoluční čin. Ale proti komu, když už nepřítel, třídní i netřídní, se vytrvale vzdaloval. Konečně je tu nápad. Ušijeme rudý prapor! Zda byl rudý z důvodů ideologických, nebo proto, že modrou látku na klín se nepodařilo opatřit, to už si nepamatuji. Ale strašně jsme toužili něco vykonat, a tak jsme (hlavně dívky) šili. Avšak teprve když jsme došili, pochopili jsme, že prapor, který nevlaje, či alespoň nevisí, vlastně žádnou povstaleckou funkci

nemá. Okruh problémů druhého rangu byl na stole: na co pověsit? – kde vyvěsit? – a kdo to vykoná? Naše ideologická euforie však byla nedostižná, a tak se pěti-metrová žerď našla a šlojzla, a aby rudý prapor vlál výš a výš, rozhodli jsme se pro vrchol věže terezínského kostela.

Účinkující: bratři Abraham a Josef Friedmannové z Košic a autor, který jako vodárenský dělník měl přístup k náradí, lanům, svíčkám a pakličům.

Konalo se to v noci někdy mezi 2.–6. květnem 1945. Jak dlouho prapor nad Terezínem vlál a zda ho sejmula osoba církevní či světská mně, žel, známo není.

Děkuji vám všem za obdiv, i když chápu, že činům Jegorova, Kantarii a Beresta se to nevyrovná. Člověk holt nemůže mít všechno.

Hanuš Hron

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@gmail.cz.

Redakční rada: Eva Fantová, Doris Grozdanovičová, Anna Lorencová, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účty: v CZK: 59433011/0100, v USD: 348331234555011/0100

Číslo 83 vyšlo v lednu 2017.

MK ČR E 10779